Cumhuriyet

4 AĞUSTOS 1985

SİYASET 85

PARASIZ PAZAR EKİ
83

6 Ağustos 1945 günü yüzbinlerce Japon için güneş iki kez göründü. İkincisi gözleri kör eden, ardından önüne çıkan her şeyi yakıp yıkan ve alev püskürten bir ışıktı.

Güneş bir günde iki kez doğmasın ve Hiroşima'lar olmasın

8/9/10

Haftanın konuğu: Ali Sandıkçı **4/5**

Heinrich Böll: Oğullarıma Mektup **6**

Dünyanın çay bahçelerinde **7**

Boğaziçi Vapurları **13**

İNCİR ÇEKİRDEĞİ

Özal söz verdiyse, Dalan söz verdiyse yapar. İşte o gün geldi. İstanbul'a ve Türkiye'mize hayırlı uğurlu olsun.
BEDRETTİN DALAN
İstanbul Anakent Belediye Başkanı

•

Artık sanatçı gibi bir şey oldum.
KÜÇÜK EMRAH
15 yaşında arabesk şarkıcısı

•

Sözlerim belirli bir kişi için değildir. Ben kimseye cevap vermiyorum. Bana "Demirel'e cevap verdim" dedirtip kapıştırmak mı istiyorsunuz.
TURGUT ÖZAL
Başbakan

•

Bu tür yabancı ifadeleri hemen kaldırın. Çünkü buraya sadece yerli turistler gelecek. Onlar "Reception'u "Recep'in yeri" diye okurlar.
MÜKERREM TAŞÇIOĞLU
Kültür ve Turizm Bakanı

•

Kültür Bakanlığı mı? Kimdir o? Ne iş yapar? Neresidir? Türkiye'de "Kültür Bakanlığı" yoktur, "Festivaller Bakanlığı" vardır.
AYDIN GÜVEN GÜRKAN
HP Genel Başkanı

•

Özal için söylenmiş bütün etkili sözlerin kaynağı benim. "Bugüne kadar memleketi köle ederek idare eden bir başka başbakan gelmemiştir" sözünü ben söyledim. "Siyasi tarihimizde varlığımı bu kadar kısa sürede yitiren bir parti olmamıştır" lafını da ben söyledim. Bunlar hafif muhalefet mi?
TURGUT SUNALP
Eski MDP Genel Başkanı

•

Zaman zaman yaptığımız müdahaleler ise işçi haklarının savunulması yönünde ve sadece uyarıcı nitelikte olmuştur.
METE BEŞEN
MISK Genel Başkanı

•

Şu bizim horozdan az iş gelmedi başımıza. Horoz iyi hayvan hoş hayvan da bize pek uğur getirmedi.
ÜLKÜ SÖYLEMEZOĞLU
MDP Genel Başkanı

•

Şu son günlerde Şevket Başkan da (Yılmaz) biz unuttu herhalde. Bu nedenle sivri fikirler söyleyemedim.
HALIT NARİN
TİSK Genel Başkanı

Ben af konusunda hiçbir şey söylemek istemiyorum. Beni affedin..
KAZIM AKDOĞAN
12 Eylül dönemi Adalet Bakanlarından

•

Eğer ben jigolo olsaydım Zeynep gibi cici bir kız yerine Moda Deniz Kulübünden, gözümün içine bakan 45'lik süper zengin bir kadın ile evlenirdim.
ASIM EKREN
Milli Damat

•

Sayın Özfatura'nın benim dekolte kıyafetle sahneye çıkmamı yasaklaması beni aşırı derecede sevmesinden ileri geliyor herhalde. Çünkü seven insan kıskanır. Kendisine çok teşekkür ederim.
GÜNGÖR BAYRAK
Film yıldızı ve şarkıcı

•

Bir de sık sık gazete okurum.
SERPİL ÇAKMAKLI
Film yıldızı

BATUR ÇEKİRDEĞİ

(Yeni Gündem Dergisi'nin 1-15 ağustos tarihli ve 27 nolu sayısında Tülay Cengiz'in Muhsin Batur'la yaptığı söyleşiden)

Yani bırakalım milletin hayaller uğruna devlet mi çöksün, yoksa devleti mi koruyalım.

•

Yeni bir lider çıkar inşallah.

•

Oysa biz sivillere nazaran daha demokratız.

•

Şimdi 12 Mart Muhtırası, yani teorik olarak veriliş biçimi bakımından, verenler bakımından anayasaya aykırı bir hareket, tamam, güzel, ama istenilen nedir?

Adam şimdi Darwin'i inkâr ediyor. Geldi bir milli eğitim bakanı başımıza yani bırakırsan o zaman o tarafa gider Türkiye, öbür tarafa bıraksan bu tarafa gider.

CIA bir şeyler yapmış olabilir, yapmadı diye iddia etmiyorum. Ama CIA bizim altımızı oydu diye Şah'tan nakleden yorumla olayın yönünü değiştirmek bence yanlış.

Özal gidecek diyorlar, beni millet getirdi. Bir yere gitmem.
TURGUT ÖZAL
Başbakan

•

Zabıtayı stokçuya değil, malı stokçuların üzerine gönderdik. Vatandaş gıdaları üzerine karaborsa yapanlar, karşılarında daha büyük karaborsacı olarak İstanbul Belediyesini görecektir.
BEDRETTİN DALAN
İstanbul Anakent Belediye Başkanı

•

Çıplaklık sergileyen festivaller... Teşhirden hoşlanan akılsız artistler... Onların peşinde koşuşan nice budalalar... Ve nihayet, gazete sahifelerinden fışkıran koskoca göğüsler, göğüsler, göğüsler...
RAUF TAMER
Köşe Yazarı

•

Muhteşem bir düğün değil, ortadirek düğünü yapmak istiyoruz.
ASIM EKREN
Milli Damat

•

Bu ortadirek tabiri de pek hoşuma gitmiyor.
MEHMET YAZAR
İşadamı

•

Türk milletinin altıncı duyusu, sağduyu olduğuna göre, hiçbir karizma görmediği İnönü'yü veyahut demagoji yapmaktan öteye gidemeyen "Emanetçi"yi seçmek yerine, ehvenişer'e yönelmektedir.
NAZLI ILICAK
Yazar

•

Beni tahrik etmek istiyorlar, çığırdan çıkarmak için ellerinden geleni yapıyorlar. Kadında olan şeyler erkekte yoktur.
İBRAHİM TATLISES
Türkücü

•

Endişeye mahal bir durum yoktur. KDV tahsilatı kartopu gibi büyüyor.
AHMET KURTCEBE ALPTEMOÇİN
Maliye ve Gümrük Bakanı

•

Zeynep, Asım diyor, Özal peygamber demiyor.
FERİT ÖNGÖREN
Sabah Gazetesi yazarı

haftanın portresi

Atasoy Magazin basınının gözbebeği

Ulaştırma Bakanı Veysel Atasoy, son günlerin en popüler bakanlarından biri haline geldi. Magazin basınının dilinden düşmeyen Atasoy'a gösterilen bu ilginin nedeni "kendisiyle üç kez yattığını" iddia eden bir bayan şarkıcı.

Partisinde *"yeni kuşak bürokrat örneği"* olarak gösterilen Atasoy, kendisini "iş bilir iş bitirici"i olarak niteliyor. Diyelim Ulaştırma Bakanlığı'nın diğer bakanlıklarda bir sorunu çıktı, iş uzadı. Atasoy'un yanıtı hazır: *"Orada iş bitirici ekibiniz yoksa hemen size bir ekip gönderelim. İşi bitirelim."*

Bu "iş bitiriciliğini magazin basını bekar olmasından da yararlanarak, başka türlü görüyor olmalı.

Atasoy Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden mezun olmadan önce devlet hizmetine girmişti. 1966 yılında Yılancakur Köyü'nde vekil öğretmenlik yaptı. Daha sonra halk eğitim memurluğunda bulundu. Atasoy Mülkiye'nin 1971 mezunlarından, Maiyet memurluğu, kaymakamlık, Devlet Personel Dairesi Genel Sekreterliği, DPT Genel Sekreterliği, Bakanlığa çıkan merdivenin değişik basamakları.

Zonguldak 1947 doğumlu Atasoy'un bürokrasi basamaklarını hızla tırmanarak bakanlığa, ulaşmasının nedeni 1980'de Özal'la tanışmasından kaynaklanıyor. Daha önce isim olarak tanıdığı Özal'la ANAP'in kuruluşuna katılmış ve 20 gün de parti sekreterliği yapmıştı.

Atasoy'un dinamizminin bir kaynağı gençliği ise, bir diğeri de *"kabinenin tek bekar bakanı"* olması. 37 yıllık ömrünün 14 yılını *"devlet hizmeti"*nde geçirmesi gerçi deneyim sağlamış durumda ama Bakan bununla yetinmiyor. Öğrenciliğinde olduğu gibi, yine *"ders"* çalışıyor.

Siyasal görüşünü şöyle özetliyor. Atasoy: "Hiçbir zaman radikal fikirleri benimsemedim. Atatürk milliyetçiliği çerçevesinde bir milliyetçilik anlayışına sahip oldum. Ben her şeyden önce çoğulcu demokrasiden yana bir milliyetçilik anlayışına sahip oldum. Ben her şeyden önce çoğulcu demokrasiden yana bir düşünce tarzına sahibim. Hiçbir zaman enternasyonalci fikirlere sahip değilim." Bu düşünce yapısıyla ANAP'ın "Muhafazakâr Enternasyonal"a katılma girişimlerine karşı nasıl bir tavır alacağını merakla beklememek elde değil.

Sporun her dalına ilgi duyan Atasoy, diğer kültürel etkinliklerin de ihmal edilmemesi inancında.

haftanın fotoromanı

Turgut Özal Adapazarı'nda *(Fotoğraf: YALÇIN ÇAKIR)*

dünya kulisi

FEDERAL ALMANYA

Politikacı- muhabir çatışması

*Hıristiyan Birliği'nin Parlamento Grubu Başkanı Alfred Dregger'in, Polonya gezisi sırasında Alman televizyonuyla arası epeyce açıldı. Alman 1. televizyonu ARD'nin muhabiri **Ulrich Deppendorf'un**, Dregger'in Polonya'da yaptığı özel gezisi hakkında **"Kimse onunla konuşmak istemiyor"** yorumunu yapması üzerine Dregger, muhabiri Varşova'daki Alman elçiliğine çağırdı. **Dregger'in** danışmanının, söz konusu metni iki muhabirin daha önünde okumasından sonra Dregger "olumsuz yorumcunun" haberini "utanmazlık" olarak niteledi. Dregger'in Alman televizyonuyla mücadelesi bununla da bitmemişti. Varşova'daki Kuzey Mezarlığı'nda bir Almanın mezarını ararken ARD televizyoncuları peşini yine bırakmamışlardı. Dregger, bunun üzerine hiddetle **"Hadi, yeter artık. Buna gerek yok"** dedi.*

SUUDİ ARABİSTAN

Yeni uçak doldurma yöntemi

Suudi Arabistanlılar "Saudia" uçaklarını alışılmamış bir yöntemle doldurmaya çalışıyorlar. Bundan böyle Suudi Arabistan'la devlet düzeyinde ticaret yapan bütün yabancılar hem nakliye hem de seyahatlerde, ülkeye giriş ve çıkışlarında "Saudia" ile anlaşmak zorundalar. Suudi Arabistan Maliye Bakanı sözkonusu özel hükümlerin yabancılarla yapılacak bütün sözleşmelerde yer alacağını belirtti.

ABD

Başkan'ın kartalı Başkan'a

*Amerikalı Senatör Edward **Kennedy**, Başkan **Reagan'a** verdiği bir hediye yüzünden,öldürülen kardeşi **John F. Kennedy**'nin eski iş arkadaşlarını ve dostlarını öfkelendirdi. Boston'daki **"John-F-Kennedy Kütüphanesi"**ne bağış toplamak amacıyla evinde verdiği parti sırasında Edward Kennedy, Başkan Reagan'a desteğinden dolayı kardeşinin Beyaz Saray'daki masasının üstünde duran pirinç kartalı hediye etti. Partinin bitiminde **Nancy Reagan**, birçok Amerikalının hâlâ çok iyi hatırladığı kartalı beraberinde evine götürdü. Birkaç gün sonra ülke çapında yayımlanan bir televizyon konuşması sayesinde kartalın artık Reagan'ın masasında durduğu anlaşıldı. Bu işe en çok öfkelenenler John F. Kennedy'nin yardımcılarıydı ve **"Bu çok abartılı bir davranıştı. Ülkedeki birçok insan için bu kartal bir semboldü"** diyerek Edward Kennedy'nin hareketini eleştirdiler.*

MEZHEPLER

Güç veren koku

*ABD'deki radikal siyah mezheplerden "İslam Ulusu"nun lideri **Louis Farrakhan** yeni üretilen bir kokuyla taraftarlarını güçlendirmeyi düşünüyor olmalı. Deodorant üreten ve **Muammer Kaddafi**'nin 5 milyon dolar vererek ayakta kalmasını sağladığı "Power" firmasının kârlarıyla ABD'deki yoksul siyahların geçimi sağlanacak. Firmadan gelen reklam talebi üzerine Farrakhan geçen hafta Washington'da 11 bin dinleyiciye **"Power (güç)'la duş yapmak ister misiniz? Bu deodorantı kollarınızın altına sıktığınızda 'güçlüyüm, çünkü kollarımın altında Power var' diyeceksiniz"** şeklinde seslendi.*

TATİL

Meyhaneciyle bakanın dostluğu

*Bonn'daki kabine oturumlarına katılmak üzere Mayorka'dan dönen Federal Alman Çalışma Bakanı **Norbert Blüm**, toplantıların bitmesiyle birlikte hemen tatilini geçirdiği yere döndü. Yeniden çok sevdiği "Daus" isimli meyhaneye gitmeye başladı. Meyhanenin sahibi sadece belediye başkanı olmakla kalmıyor, aynı zamanda Blüm'ü mutfağı ve kileriyle de büyülüyordu. Meyhane sahibinin İspanya Komünist Partisi'ne üye olmasının aralarındaki dostluğu bozup bozmadığı sorusuna Hıristiyan Demokrat Norbert Blüm'ün cevabı **"Ne yapalım"** oldu.*

HAFTANIN KONUĞU

ALİ SANDIKÇI

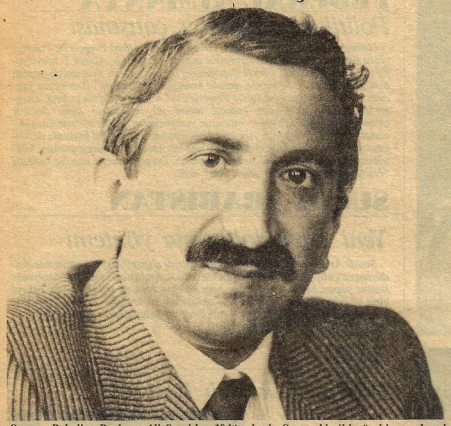

Sarıyer Belediye Başkanı Ali Sandıkçı 1948 yılında Sarıyer'de iki göz bir gecekonduda doğmuş, "çiklet karamela" satarak kendisini yetiştirmiş ve Sarıyer Belediye Başkanlığı mertebesine ulaşmış. (Fotoğraf: AHMET TAN)

Çiklet karamela satmaktan Sarıyer Belediye Başkanlığı mertebesine:

Sandıkçı: Tatil bizim için fantezi

AHMET TAN

Ali Sandıkçı da çoğu büyük adam gibi "fakrü zaruret" içinde iki gözlü bir damda doğmuş, "çiklet karamela" satarak büyümüş, bu arada kendisini yetiştirerek kendi deyişi ile **"dünyanın incisi İstanbul'un en büyük inci tanesini teşkil eden Sarıyer"**in belediye başkanlığı mertebesine ulaşmıştır. Ancak "Yüksel ki Yerin Bu Yer Değildir. Sarıyer Belediye Başkanı Olmak Hüner Değildir" vaklaşımı çerçevesinde Türkiye'nin Ortadoğu'ya ve Araplara açılma mücadelesine el atmış ve şu anda "Arap davası'nın Türkiye'deki bir numaralı adamı olmuştu.

Öyle ki, Ali Sandıkçı yalnız Sarıyerlilerin umudu değil, evini "dolar üzerinden Araplara kiraya veya pansiyona verme düşü gören tüm yurttaşların hayallerini süsleyen" biricik yetkili haline gelivermişti. Ali Sandıkçı'nın "Bütün Evler Araplara" kampanyasına katılmak için Ankara'dan, Edirne'den, Tekirdağ'dan, Bursa'dan, İzmir'den birçok ev sahibi **"ne olur bizi de alın listenize ve bize de Arap gönderin"** diye başvurmaktadır.

Ancak Sandıkçı biraz "cizmeyi aşmak" istemediğinden, biraz da gözü "Sarıyer dışında hiçbir yeri görmediğinden olacak, bu istekleri maalesef karşılayamadığını belirtiyor.. Ancak Sarıyer'e gelip de, ortalığı saran vatandaşlarından sıkılıp tatilini "Arapsız bir yerde" geçirmek isteyen bir Arap çıkarsa, o başka... "Ne bileyim, ben Ankara'da Taksim'de Edirne'de tatil yapacağım" diyen bir Arap turisti de elbet azarlayacak hali yok. Onlara da olanaklar ölçüsünde yardım etmek ve istedikleri yere gitmelerini sağlamak turistik bir vicdan borcu olmalı..

Sandıkçı ile Sarıyer Belediye Başkanlığı'nda konuşuyoruz. Bahçe duvarlarını, Boğaziçi dalgalarının yaladığı başkanlık binası, bir kaçak inşaat kadar özensiz acele ile inşa edilmiş görünüyor. Ancak başkanlık odası, **Sandıkçı**'nın bastırdığı broşürlerde "dünyanın incisi" ilan edilen Sarıyer'in bugünkü durumu ile çok uyumlu. Tavana kadar lambri kaplı duvarlarda iki resim asılı. Biri Türkiye'nin ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, öteki ise Sarıyer'in ilk belediye başkanı Ali Sandıkçı.

Başkanlık makam masasının ardında Anayasa Mahkemesi Başkanını kıskandıracak bir heybette ipek bir Türk Bayrağı var. Bayrağın yanındaki bir rafta ise "Sarıyerli restorancıların hizmetlerinden ötürü Sayın Başkanlarına verdikleri" bir plaket ile ancak Sandıkçı'nın açıklaması ile sırrı çözülebilecek "Hollanda Scotland Yard "ının bir şilti duruyor.

Restorancılar, helva bayramı vesaire dolayısıyla duygularını ifade etmek istemişler. Hollandalı "Scotland Yardcılar" ise Sarıyer'i beğendikleri için polis kokardından şilti biraktıp gitmişler.

Bir de bir kuyumcu tarafından armağan edildiği anlaşılan bir kadifeli çerçeve var. İçinde de bir Atatürk portresi ve bir de şu yazı: "Zaman seninle yaşanır- seninle aşılır..."

Bu sözlerin ne anlama geldiğini çıkarmak üzere zamana ihtiyaç bulunduğunu belirtmek için olacak bir de saat oyulup içine koyulmuş...

Ali Sandıkçı tatil günü olmasına rağmen ve gölgede 35 dereceye yaklaşan sıcağa meydan okuduğunu belirtmek üzere takım elbiseli, kravatlı. Önceden hazırladığımız yirmi üç sorudan ilkini yöneltmeye çalışırken Sandıkçı, Anakent'teki bir toplantıdan geldiği için çok yorgun ve aç olduğunu belirterek söze giriyor ve derin bir nefes alarak devam ediyor:

"Sahillerde milyarlık yalı, villa ve tarihi konutlar yanında her tepesinde gecekondular oluşan bu ilçenin ortadirek halkına hizmet azmiyle sabahları sekizden itibaren gece yarılarına kadar, hatta çoğu kez sıfır üçlere, sıfır dörtlere kadar, arkadaşlarımla işleri bitirebilmek için, belediyede halkın dertleri ve istekleri ile kaynaşmayı kendimize şiar edindik.

Bizler için tatil bir "fantezi" sayıldığından resmi tatil günlerinde çalışmak bizlerin tutkusu haline geldi ve bunu o kadâr benimsedik ki, bu günlerin geldiğini, sadece memurlarımızın bimbada bulunmayışıyla değerlendiriyoruz ve Allah'ın her gününde çalışma programı içinde sayıyoruz kendimizi."

Başkan Sandıkçı'nın sözünü bağlamasını ya da en azından soluk almasını beklemek gerek.

Belediyede göreve başladığım günden itibaren kendi kendime, "mesai benim dışımda kalır" sözünü verdim ve bunu kısa zamanda çevreye de benimsettim. Beş başkan yardımcım, müdürler, şef ve personel ile memurlar da bana ayak uydurdular ki, bunun gururunu taşıyorum.

"Avans vereyim de sevin." der gibisinden susar gibi oldu. O anda ilk soruyu bir barbak suyu döker gibi üstüne boca ettik:

— Bu Arap turizmi sevdası nereden geldi?

Artık, Ali Sandıkçı hiç susmasa sabaha, hatta turizm sezonu sonuna kadar konuşsa da şeref golü atmış ve takımının namusunu kurtarmış bir futbolcunun mutluluğu içinde idik. Geriye yaslanıp Tanrı'ya teybin makarasına bereket, pillerine de enerji, Sandıkçı'ya insaf ve merhamet, bize de sabır ve metanet vermesi için dua ederek geriye yaslanıp dinleme pozisyonu aldık. Ama binanın önünden geçen tankerlerin, bayrakları, kayıp giden kotraların pupalarını, su kayağı yapanların hareketleri denizin laciverttten yeşile, yeşilden maviye çalan ahengi bu pozisyonu sürdürmeyi epey zorlaştırıyordu.

Sandıkçı pencerenin hemen önünden vınlayıp giden teknelere yetişmek ister gibi konuşuyordu:

"Sarıyer'i çok beğenen İslam âleminin din kardeşleri Arap dostlarımız geçen yıl ilçemizdeki konutları adeta kapıştılar. Ancak, maalesef bu konuda kötü simsarlar, kapkaççı komisyoncular bir çok yolsuz iş ve müdahale yaptılar. Şöyle ki, Arapların ceplerinden çıkan paralar, maalesef ev sahiplerinin ceplerine girmedi. Onların aldığı fahiş komisyonlar hem Arap dostlarımızı hem de ev sahiplerini mağdur etti. Biz bunun için bu yılın başında büyük bir proje ve girişim planı hazırlayıp bu işe giriştik. Araplarla görüşmelerimiz çok samimi bir hava içinde geçti ve onlarla yaptığımız zemin yoklama sohbetleri onların buraya bağlanmalarına yol açtı. Sayın Turizm ve Tanıtma Bakanımız Mükerrem Taşçıoğlu ile kendilerini kaldıkları evlerde teker teker ziyaret etik. Hatta Sarıyer'in konuğu olanlardan Şam Valisi, üzerine basa basa şunları söyledi:

"Sarıyer'i çok beğeniyoruz ve insanlarını seviyoruz. Bunun için buraya bağlandık. Asıl yatırımı Türkiye'de Sarıyer'e yapmak istiyoruz. Bizler deniz kenarındaki yerler yerine bahçesi olan ve havadar yerlerde bulunan kendi alışkanlıklarımızı sürdüreceğimiz, tek katlı geniş odalı evler yaptırmak istiyoruz. Böylelikle Türkiye ile bağlarımız ölümsüz olsun.."

Ali Sandıkçı ANAP'lı kamu yetkilisi olarak gazetecilere son derece hürmetkâr. Bunu kendi basın danışman Şemsi Sılkım'a **"abi"** diye hitab etmesi kadar, karşısındaki gazeteciyi soru sormak zahmetinden korumaktaki ısrarı ile de yeterince kanıtlıyor.

Biz de mesleki açgözlülük olur diyerek soru sormak işgüzarlığından vazgeçtik. Kaldı ki Sandıkçı'nın üzemediğiniz kadar bol bilgi veriyordu. Soruların yanıtlarını üç aşağı beş yukarı iki kaset dolusu laf arasından bulup çıkarmak daha acısız olacaktı. Ankara'dan kalkıp Sarıyerlere Belediye Başkanı Sandıkçı'nın aslen Rize'nin Çayeli ilçesinden gelme inşaat ustası **Osman Sandıkçı**'nın oğlu olduğunu, Sarıyer'in Maden adlı gecekondu mahallesinde iki gözlü bir gecekondada 1948'de doğduğunu, halen de biraz geliştirilmiş bu gecekondada oturduğunu, ilkokula giderken karamela çiklete ilaveten bilya da sattığını, seçimler öncesinde İstanbul Milletvekili **Bülent Akarcalı** ile kendi mahallesini gezerken Akarcalı'nın bir çizmesinin çamura saplanıp ayağından çıktığını ve o saat, kendi kendisine, kazanırsa, besmele ile yollarını asfaltlamaya söz verdiğini ve Allahın izni ile de kazanınca da bu yolu yaptırıp, yeni adı ile Cumhuriyet mahallesini gerçekten de uçak iner hale getirdiğini okurlara aktarmak için değil, baş-

latıp yürüttüğü "Arap davası"nın ayrıntılarını öğrenmek, öteki belediye başkanlarına ibret dersleri çıkarmak üzere Sarıyer'e gelmiştik.

Sandıkçı'nın dünyanın cenneti ve incisi dediği Sarıyer'in gerçekten de dünyada çok özel bir konumu var. Belediyesi dünyada emlak komisyonculuğu yapan ilk ilçe. Belediye başkanları bugüne dek çocuk sünnet ettirmek, tanzim satışı ile ithal malı kuşkonmaz konservesi satmak, seyyar satıcıların simit ve lahmacunlarına sağlığa zararlı diye el koyup hayvanat bahçesinde aslanlara, çakallara vermek, çöpçülere süpürge ve faraş ile resmi geçit töreni yaptırmaktan, antifaşist dayanışma için sefaret elektriği kesmeye kadar türlü çeşitli eylemler sergilemişler. Bu arada da boş zaman kalırsa çöpleri toplayıp, sulanın, kanalizasyonların, yolların düzenine bakmışlardı.

Sarıyer Belediye Başkanı Sandıkçı ise bölgesinde (Büyükdere'de) Başbakan Turgut Özal'ın evinin bulunmasının verdiği tarihi sorumluluktanı mı nedir, dışa açılmaya ve Araplara yönelik bir icraat sahneye koymaya yöneldi.

Başbakan'ın "gelir ortaklığı" uygulamasının benzerini Sarıyer de başlattı. Belediye ev sahiplerine Arap kiracı bulup getirecek ve bu yolla sağladıkları gelirlerin bir bölümüne de ortak olacaktı.

Aslında Arap davasının ilhamını Ali Sandıkçı'ya veren İngilizler ve İngiliz kraliçesi imiş.. Yıl 1973. Sandıkçı, Işık Devlet Mimarlık Mühendislik Akademisi'nden makine mühendisi olarak çıkmış, iki yıllığına İsias öğrenip yüksek lisans yapmaya

Sarıyer'i çok beğenen İslam âleminin din kardeşleri Arap dostlarımız geçen yıl ilçemizdeki konutları adeta kapıştılar. Ancak, maalesef bu konuda kötü simsarlar, kapkaççı komisyoncular birçok yolsuz iş ve müdahale yaptılar. Şöyleki, Arapların ceplerinden çıkan paralar, maalesef ev sahiplerinin ceplerine girmedi.

İngiltere'ye gitmiştir. Gitsin ki ne gitsin, işsizlik, grevler, pahalılık içinde bir memleket. Enflasyon oranı yüzde 200'ün üzerinde (Sandıkçı bu yüzde ikiyüz rakamında bugünkü halimize sükür niyeti ile olacak çok israflı). O felaket durum içerisinde İngilizler Arapların adresini keşfetmişler. Ve gerek onları davet ederek gerek de bizzat giderek, son yüce peygamberin neslini memleketlerine çekmeye başlamışlar. Bu arada, Sandıkçı'nın izlediği seminerler ve gözlediği olaylar İngilizlerin bu Arap işini ev kiraya verme yolu ile gerçekleştirdiklerini ortaya koymuş. Araplar bu kiralık ev işinden çok hoşlanmışlar ve bu uygulamadan sonra İngiltere tüm Arap âleminin tövbe tövbe, turistik Kâbesi olmuş çıkmış...

O gelişmeleri Sandıkçı "bir hobi" olarak çok yakından merakla izlemiş. Yoksa, o tarihlerde Sarıyer'in başına geçmek, Kraliçe hazretleri gibi, memleketini Arapların mesire yeri'haline getirmek gibi bir şey aklının geçmiyormuş. Ama kurda kuşa can, kuru ağaca hayat veren yüce Tanrı, Turgut Özal'ı memleketin, Ali Sandıkçı'yı da Sarıyer'in başına kısmet ediverince "hobi"yi "lobi"ye çevirmek kısmeti doğmuş...

Sandıkçı'nın bizzat kendisi de **"gelişmiş gecekondu"** dediği evinin bir dairesini de **"örnek ve nam"** olsun diye yok fiyatına günlüğü beşbin liradan Arap'a kiraya vermiş.

Bu bilgileri, belirttiğimiz gibi Sandıkçı'nın "re'sen verdiği" yanıtlardan süzüp çıkardık. Yoksa, başkanlık sarayının denizin hemen kıyısında olması yüzünden mi nedir, Sayın Sandıkçı'nın verdiği yanıtlar deryalar gibi uçsuz bucaksız, ummanlar kadar

Sarıyerliler çok sıcakkanlı insanlardır. Çok misafirperverdirler. Bir yanda Karadeniz öte yanda Boğaziçi, binlerce yıllık kültür birikimi ve doğal güzelliklerle birlikte, Sarıyer gerçekten dünyanın incisidir. Burayı gören Arap, ecnebi herkes hayran olmaktadır.

derin oluyordu. Sandıkçı insanı mesleki bir açmaz ve hesaplaşma içine sürüklüyor. "O mesleğini" iyi yapıyor biz niye yapmayalım? Bu yüzden anlattıklarımı takip edelim, sorduğum sorunun illa da yanıtını alalım diye yeniden bir buçuk saat önceki bir soruya döndük:

— Belediye Arap turist sağladığı için komisyon alıyor mu?

"Sarıyerliler çok sıcak kanlı insanlardır. Çok misafirperverdirler. Bir yanda Karadeniz öte yanda Boğaziçi, binlerce yıllık kültür birikimi ve doğal güzelliklerle birlikte, Sarıyer gerçekten dünyanın incisidir. Gerçi dünyanın inci gerdanlığı İstanbul'dur ama bu gerdanlıktaki en büyük en değerli inci Sarıyer'dir. Burayı gören Arap, ecnebi herkes hayran olmaktadır. Geçen yıl büyük bir akın oldu..."

— Belediyeniz ev sahiplerinden komisyon alıyor mu?

"Kötü simsarlar, üçkâğıtçılar, aracı ve tefeciler geçen yıl Sarıyer'de büyük bir vurgun vurdular. Hem Arap misafirlerimizi aldattılar hem de Sarıyerli evsahiplerini, iki taraftan da büyük miktarlar elde ettiler..."

— Komisyon alıyor musunuz?

"Belediyemizde halen altısı Arapça ikisi İngilizce sekiz tercüman artı bilgisayar, artı telefaks, artı Sarıyer merkez mahallesinde turizm büromuz."

Komisyon ?..

"Havaalanında turizm irtibat büromuz var, karşıladığımız turistleri Sarıyer'e taşımak için münibüsümüz var, turistleri taşıyoruz, benzin masrafları..."

— Komisyon alıyor musunuz?

"Bunların mali bir yükü var.. Biz bu hizmetleri ücretsiz yapıyoruz."

— Yani komisyon almıyor musunuz?

"Bedavaya yakın bir ücret.. Tabiiki bu hizmetler karşılığı ve hizmetleri sürdürmek için gerekiyor.."

— Komisyon ne kadar?

" Bu hizmetleri yürütmek için.."

— Yüzde kaç?

Yalnız ev sahibinden alıyoruz. Geçen yıl kötü simsarlar, komisyoncular, aracı tefeci..

— Yüzde kaç komisyon?..

Yüzde on yalnız, bir nokta daha.."

"Oh be." diyemiyorsunuz. Çünkü bu komisyonun bir günlük kira üzerinden mi yoksa, bir haftalık, bir aylık miktar karşılığından mı alındığını da öğrenmek gerek.. Ama bunun için de yeni bir mücadele gerek.. Sandıkçı'nın Araplara ev kiralayan ev sahiplerinden aldığı komisyon ücretinin ayrıntısını vermemek yazının eksikliği olacaksa bunu özür dileyerek kabul ediyoruz..

Konuşmayı bitirmek istiyoruz. Sandıkçı'nın bu yıl Sarıyer tariki ile Türk Hazinesi'ne yaptığı döviz katkısını soralım istiyoruz. Bu soruyu "Turizm Bakanı gibisiniz" sözüne boynunu bükerek **"Estağfurullah"** diyen Sandıkçı'nın şevkle yanıtlayacağı beklentisi içinde yöneltiyoruz:

— Ev sahiplerinden ne kadar döviz, komisyon kazandınız?

"Ona cevap vermeden önce bir noktayı belirtmek istiyorum. Geçen yıl düzenlediğimiz Helva Bayramı'nda halka bedava helva dağıttık ve helva kralı seçtik.. Temizlik kampanyası gününde en güzel süpürge kullanan kızımızı temizlik kraliçesi ilan ettik... Mehtap gezisinde gecekondu halkını vapurlara motorlara bindirip Boğaz'da mehtap âlemine çıkardık. Belediyenin ikramı olarak meşrubat dağıttık.

— Ne kadar komisyon topladığınızı belirtirseniz, bu miktar üzerinden memlekete sağladığınız dövizi hesaplamış oluruz...

"Tahsildarlar komisyonları makbuz karşılığı topluyorlar."

— Sezon başından bu yana ne kadar topladılar?

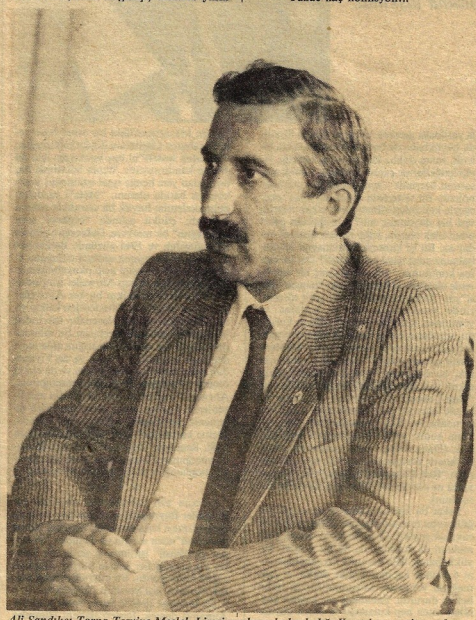

Ali Sandıkçı Torna Tesviye Meslek Lisesi sıralarında başladığı Kontrbas ve gitar çalma işini daha sonra meslek olarak benimseyip uzun süre düğün ve konser salonlarında devam ettirmiş. Yakasındaki İTÜ rozetini arı gibi çalıkan olduğu için kendisine veren adını açıklamadığı bir ANAP'lının hediyesi olarak taşıyor. (Fotoğraf: AHMET TAN)

Geçen yıl düzenlediğimiz helva bayramında halka bedava helva dağıttık ve "helva kralı" seçtik. Temizlik kampanyası gününde en güzel süpürge kullanan kızımızı "temizlik kraliçesi" ilan ettik. Mehtap gezisinde gecekondu halkını vapurlara motorlara bindirip Boğaz'da mehtap âlemine çıkardık. Belediyenin ikramı olarak meşrubat dağıttık.

"Fişlerin hesabı makbuzlar bitince.."

— Yani tahsildarlar makbuz bitinceye kadar topladıkları paraları ceplerinde mi gezdiriyorlar? Günlük faiz dönemi yaşıyoruz..

Bu sırada Basın Danışmanı **"Şemsi Abi"**, Sandıkçı'nın icraat programını içeren bütçe konuşması metnini getiriyor. Sandıkçı burada Arapların geçen yıl Sarıyer esnafına ve ev sahiplerine iki milyar lira döviz bıraktığını belirtmiş. Bu miktarı nasıl hesapladığı pek belli değil. Sorsak elbette söyleyecek.

Hem de tıpkı Arapların tümü Sarıyer'de "KDV fişi almadan alışveriş etmiyorlar" dediği gibi kesin ve hiçbir kuşkuya yer bırakmayacak bir kararlılık içinde.

Defterdeki sorulardan üçünü sormadan, üç saat geride kaldı. Ekstra soru sormak için "laf tutmasını", ay yıldızlı bayrağın dibine boylu boyunca serilmeyi göze almak gerek. Bunun için susup sözü Sandıkçı'nın bütçe konuşması ile bağlamak gerek:

"Kararlıyız, Allahın izniyle Sarıyer bir Nice ve Cannes olacaktır."

Tanrı, Ali Sandıkçı'ya nice başarılar, "kanlı-canlı" daha yüksek mevkiler nasip etsin..

Heinrich Böll'ün belki de yazdığı en son metin olan oğullarına mektubunun ikinci bölümünü de bugün yayımlıyoruz.

Oğullarıma mektup (2)

HEİNRİCH BÖLL

Sevgili **Rene**, sevgili **Vincent**,

Savaş Sonu nasıl yaşandı? Oldubildiğince öyküleştirmeden, tersine yalnızca bilgi sunmak isterken nereden başlasam? Evet, en iyisi annemin ölümüyle başlamam. 3 Kasım 1944'te, ben Bad Neuenahr Askeri Hastanesi'nde yatarken annem öldü. Askeri Hastane sözcüklerinden ürkmek gereksiz, çünkü ne hastaydım ne de yaralı; kısa süre önce Ahrweiler'de bir asker hastanesinden Dresden'e aktarılmış, oradan taburcu edilmiş, Ahrweiler'e geri yollanmıştım ve iznim bittikten sonra, yeniden hastanelik hale gelmek için bir kez daha kendime biraz yardımcı oldum. Hâlâ yaşayan Kölnlü bir hekime teşekkür borçlu olduğum bir ilaç yoluyla... Annemin cenazesini kaldırdıktan sonra, 7 ya da 8 kasım dolaylarında olmalı, Ahrweiler'deki otelden ayrıldık; annenin ölümü belki de hayatımızı kurtardı. Biz **"taşındıktan"** birkaç gün sonra düşen bir bomba oteli yerle bir etti. **"Taşınma?.."** Hayır, bunu betimlemek istemiyorum. Bu sanki bir sertüvendi ve yeterince sertüven romanı yazıldı. Yalnızca şu önemli: Kamyonun sürücüsü **"aziz"** olarak belleğimizde: Sabırlı, yumuşak, dost canlısı.

Gerçi çağrılıydık, yine de kendilerine, açıkçası biraz zorluk çıkararak Marienfeld'de, hani şu küçük kardeşiniz **Christophe**'un gömülü olduğu yerde, **Maria, Alois, Maria Theresia, Franz** ve **Gilbert**'in yanına yerleştik. Yeni yuvamızda karşılanışımız çağa özgü oldu. Konuklama koşulları ve gereksinimlerin giderilmesi üzerine hiç söz gerekmez. Bunlar yeterince sık betimlendi. Derme çatma bir konutta 6 erişkin ve üç çocuk. Babam neredeyse 75 yaşındaydı ve de hâlâ yaprak cigaralarını severek tüttürüyordu. Tek güvenilir tütün kaynağımız, komşu evdeki bir doğramacıda çalışan Polonyalı savaş tutsağıydı. **Toni**'ydi adı, giyimiyle ve tavırlarıyla tam bir beyefendiydi.

★ ★ ★

Açtık aynı zamanda; dokuz, zaman zaman da on, on bir kişinin karnının doyması gerekiyordu. Sorun **Annemarie**'ye, annenize, fırsat düştüğünde ondan soruşturun derinlemesine: Hangi **"Boutique"**de görülse hayran olunacak eldivenler önerdi ve bunlara karşılık, işlerinden birkaçı çoktan çürümeye yüz tutmuş yarım kova patates alırdı. Kış mevsimiydi ve savaşla geçen tüm kışlar gibi soğuktu. Neden anılarımızdaki tüm savaş kışları soğuk olur? Elle tutulacak meteorolojik bilgilerden ne çıkardı, bilemem.

ABD ordusunun Avrupa'daki savaş bölgesinde bir asker kaçağını idam ettiğini, dul karısının da yıllarca Pentagon'u dava ettiğini de bilmeniz gerekir. Oysa idam edilen Alman ordusu mensuplarının sayısı kesinlikle bilinmiyor.

Dilenmekten ve aşırmakan başka ne kalıyordu geriye? Aşırma eylemi yalnızca, yakınımızdaki küçük bir koruluktan, dizboyu karda, büyükbabanızın titiz tanımlamasına uygun düşecek biçimde kadınlar tarafından baltayla yarılması gereken yakacak oduna ilişkindi; büyükbaba da önce testereyi ustalıkla bilerdi, sonra doku kişinin yatığı kalktığı, yiyip içtiği derme çatma konutun yemek masasının üzerinde - aynı ustalıkla - odunları bölerdi. Bir testerenin dişlerinin teker teker eğeyle keskinleştirilmesinden çıkan hışırtılı sesi hiç duydunuz mu? Koruluktan gelen odun ıslak olurdu, kâğıt ise yok denecek kadar az. Bu işi kimseye bırakmayan büyükbabanız ateşi nasıl yakabilirdi? Derme çatma konutumuz, yola ilişti rilmiş bir merdivenle ulaşılabilen kilisenin eski **"cemaat odası"**ydı. Tavanarasında, dinsel geçit törenlerinde pankartlara takılan sopalar ve yontulmuş kazıklar yığılıydı. Odun kuruydu, sopaların eni ve boyu da amaca uygun. Fronleichnam geçit törenlerinde, **"Ruhların-ızın çobanı, Peygamberimiz"** dendiğini anımsayarak, bu odunlara **"Ruh Çobanları"** adını taktık. Ara sıra, karanlık tavanarasından bir **"Ruh Çobanı"** alıp getirmek, uygun bir biçimde testereye parçalamak gerekirdi. Böyle zamanlarda **"Ruh Çobanları"**nın savaş sonuna kadar yetip yetmeyeceğini düşünürdük. (Daha sonra, tutsak kampında, Fronleichnam Yortusu yaklaşırken köy sakinlerinin **"Ruh Çobanları"**nı yerlerinde bulamayınca ne olaylar çıkabileceğini düşünür dururdum).

Fakat bu kuru tahtalar ve de azıcık kâğıtla soba tutuşturulamaz. Kibrit ya da bir çakmak gerekir. Oysa biz kibritten de, çakmaktan da yoksundu k. Ve bu yüzden büyükbabanız, hâlâ karanlık kış sabahları saat 6 olunca kapının eşiğine dikilir ve çakmağıyla yongasını tutuşturabileceği birini bekler dururdu. Sabahları geç kalkan köylüleri zaten hep kınamışı ve ömrü boyunca ahşıktı beş buçuk altıda kalkmaya ve sabah ayinine gitmeye.

★ ★ ★

İlk tahrifata 1944 güzünün başında kalkıştım; Macaristan'daki bir asker hastanesinde taburcu kâğıtlarını dolduran kızcağızı, **"Yolculuk hedefi"**ni boş bırakması için dil döküp kandırmıştım. Trenin helasında da, boş kalan yere henüz işgal edilmemiş kentlerin en batıda olanını, **"Metz"**i yazdığım dolmakalemim büyük bir olasılıkla canımı kurtardı; çünkü aslında **"cepheye sevk edileceğim"** bir merkeze, Debrecen'e gitmek zorundaydım ve 1944 güzünde Balkanlar'da nasıl bir karşaşanın egemen olduğunu ilgili her belge destesini açıp okuyabilirsiniz. Macaristan'dan kalkıp Ahrweiler üzerinden Metz'e, Metz'den kalkıp bu kez Ahrweiler üzerinden Dresden'e, Dresden'den kalkıp yine Ahrweiler ve Bad Neuenahr üzerinden bu kez Marienfeld'e, geçmişin bu dilimin**den kısacık bir** zaman parçacığını anlatmayı denemek istiyorum: Münih ya da Viyana'dan gelen trenden - 1944 eylülü ya da ekimi olmalı - Remagen'de aktarma yaptığımda, Ahrweiler'e ulaşmak için altçeçidin merdivenlerini inerken, karşı merdivenlerden de anneniz **Annemarie** geliyordu ve aşağıda, geçitte karşılaştık! Kırk yıllık aradan sonra hâlâ, Remagen İstasyonu'ndan geçtiğimizde yüreğimizin hopladığını, evet, yüreğimizin hopladığını anlayabiliyor musunuz?

★ ★ ★

Savaşın son haftalarında çıkarılan bir **Himmler Buyruğu**'nun peşine düştüm ama ele geçirmeyi başaramadım; buyruk, **"savaş gürültüsü"**nden uzakta ya da hiçbir **"yuruşma gürültüsü"** işitilmeyen yerde her askerin karşılaştığı her askere kurşun sıkabileceğini bildiriyordu. Bu buyruğa uygun olarak binlerce kişi vurulup öldürüldü.

20 Temmuz 1944'le **Savaş Sonu** arasında Almanya demek, İçişleri Bakanı **Himmler Hazretleri**'nin topyekün terörü demekti... Ve radyoda **Goebbels** çığlıkları.

ABD ordusunun Avrupa'daki savaş bölgesinde bir asker kaçağını idam ettiğini, dul karısının da yıllarca Pentagon'u dava ettiğini de bilmeniz gerekir. Oysa idam edilen Alman ordusu mensuplarının sayısı kesinlikle bilinmiyor; ancak 30 binden fazla oldukları kesin. Acaba bu öldürülenlerin birinin dul karısı, nişanlısı, kızkardeşi, anası Alman Reich'ını ya da onun mirasçılarını, komutanlık bölgelerinde kurşuna dizilenlerin ya da ipe çekilenlerin bulunduğu maresşallerden hayatta kalanlardan bir tekini davaya etmeyi düşündü mü acaba? İdam edilenlerden kaçının kayıtlara **"sehit"** olarak geçtiğini ve bir olasılıkla savaş anıtlarında ebedileştirildiğini de elbette bilemiyorum.

★ ★ ★

Bir keresinde yaptığım tahrifat, babamın eski yazı makinesinde 2'nin arkasına bir 5 kondurmamdan ibaretti(*). 5 eğri düştü, üstelik makinenin harfleri de değişikti. Gerçek bir yazı uzmanının eline geçse bu sahtecilikten yakayı pek kurtaramazdım. Ve sonra - bu konuyu düşünemiyorum, yüreğim kaldırmıyor - herhangi bir dangalak Alman pekâlâ silahını çekip beni vurabilirdi. 2'nin arkasına neden 9 kondurmadığımı da pek bilmiyorum. Gerçi bu yoldan 23 gün, 23 bitmez tükenmez gibi gelen gün kazanmıştım ama neden bunu 27'ye çıkarmamıştım ki? Aslında belge, benim yaptığım tahrifat dışında da pek güvenilir değildi; çünkü savaşın o aşamasında hiç kimse 5 hafta izni toptan alamazdı. Ama biz, kurtarıcımız Amerikalıların en geç o tarihte buraya varacaklarından kesinlikle emindik galiba.

★ ★ ★

Amerikalılar daha Sieg Irmağı'nı geçmemiş ve bizi kurtarmamışlardı ki 25 mart gelip çattı; 2'nin ardına 9 da kondursam bunun yararı kısa sürecekti nasılsa. Bu bir avuntu da olabilirdi, çünkü 29 mart da gelip çatmış ve onlar hâlâ Sieg'in bu yakasına geçmemişlerdi. Alman ordusuna dönmekten başka seçeneğim yoktu artık. Ama bu arada asıl sorun, yaşamı ordunun içinde mi, yoksa dışında mı sürdürmenin daha uygun düştüğüydü. Ayrıntılı çözümlemelerden sonra yanıt **"ordunun içinde"** oldu. Ama ordu yeri geri dönmek, bir kez daha vedalaşmak, ayrılık demekti; savaşta, hele bir Nazi Savaşı'nda vedalaşmak sonuncu kez olabilecek bir şeydi. Bu işin artık pek uzun sürmeyeceğine inansak da bunun yararı azdı. Stalingrad'ın üzerinden gene de iki yıldan fazla zaman geçmişti.

Sizlere yabancı, hatta belki açıklanması olanak dışı gelen şeyleri belki şimdi daha iyi anlıyorsunuz. Sevgili René, sevgili Vincent, bunlar şaka değil, aynen böyle olup bitti her şey. Almanya tarihidir bu.

Ben ve bağlı olduğum birlik, Bröl Vadisi'ni geçip Waldbröl'e çekildik; darmadağın olmuş bir sürü gibi oradan oraya ilerliyor, sonra yeniden geri çekiliyorduk... Sonunda Bruchermühle'de ABD tutsak kampına erişti m. Benim için beklenmedik bir şaşkınlıktı bu. **Almanları enünde sonunda defetmek** bir kurtuluştu aslında, yine de bütün bunlar beklenmedik bir şaşkınlık yaratıyordu. Eller yukarda durmak zoruma gitti, zoruma gitti, ama doğallıkla yaptım bunu.

★ ★ ★

Sizlere yabancı, hatta belki açıklanması olanak dışı gelen şeyleri belki şimdi daha iyi anlıyorsunuz: Ekmeği atmamızın yalnız zor değil, hatta olanak dışı oluşunu; kahve ya da çay dökmenin bana zor gelmesini; bu değerli ve soylu yiyeceklerden kahvaltıda artanları kaldırıp çalışma odama götürmemi ve sigarayı bırakamamamı, alışverişlerimin de hep paniğe benzer bir nitelik taşımasını.

ABD kampında, her iki bacağı dizden

aşağı kesik olduğu halde tanklara el bombası atarken yakalanmış tutsak kişiler gördüğümü de bilesiniz. Bunlar da **Nihai Zafer**'in strateji uzmanları. Ve Aşağı Ren'de, bir istasyonda, trenleri bizimkine koşut duran İngiliz askerlerinin bize gizlice sigara izmaritleri verdiklerini de bilir.

Filbinger ve **Kiesinger** gibi burjuva kendini beğenmişliği içinde gülümseyerek her kılığa girebilen, zahmetsizce yolunu bulan tiplerin neden bizi çok kızdırdığını şimdi belki daha iyi anlıyorsunuz. **Hitler**'in pek sevdiklerinden **Ferdinand Schörner** adlı biri vardı ki -öyle çok seviyordu ki onu, 1945 martında mareşalliğe yükseltti - onun sıkıyönetim mahkemesinin rezilliği dillere düşmüştü. Onursal olarak **"kan emici köpek"** adını taşırdı. Aldığı **"disiplin önlemleri"** askerlerin en büyük dehşeti olmuştu. Sevgili **Führer**'i gibi 1945'te ölmedi de, Alman erincinin 1973 yılında Münih'te öldü. Onun da **Adenauer** tarafından kurtarılan Almanlardan olduğunu sanıyorum.

Yazdıklarımın sonuna gelirken, birkaç gün önce, temmuz ortalarında SS Generali **Karl Wolff** 84 yaşında öldü. Daha 1937'de generalliğe yükselmişti, **Himmler**'in Kurmay Başkanı'ydı ve gerçekten serüvenci bir Nazi'ydi. Ancak 1945 şubatının sonunda savaşın yitirildiği kanısına varmıştı. (Gülmekte haklısınız, ancak Şubat 1945'te bu kanıya varmıştı). Aracılar koyup **Allen Dulles**'la pazarlık ettikten sonra, Alman Ordusu'nun İtalya'daki bölümü teslim oldu. Wolff da 4 yıl çalışma kamplarında kalma cezasına çarptırıldı. Ancak cezasının yalnız bir haftalık bölümünü çekti. Daha sonra ise 300 bin Yahudinin öldürülmesine sebep olmakla suçlandığında, toplama kamplarından haberli olduğunu yadsıdı (Oysa **Himmler**'in özel Kurmay Başkanıydı). 15 yıl kalebentlik cezasına çarptırıldı, 7 yıl sonunda salıverildi. Sağlık nedeniyle cezasının geri kalanı bağışlanmıştı. Ve 13 yıl daha yaşadı. Sevgili **René**, sevgili **Vincent**, bunlar şaka değil, aynen böyle olup bitti her şey. Almanya tarihidir bu.

Heinrich Böll

Babanız

Not: **René Böll**, Köln Uygulamalı Sanatlar Okulu'nu bitirdikten sonra, 1975'te küçük bir yayınevi olan Lamuv Verlag'ı kurdu. Terk edilmiş bir kasaba sinemasını hem konut, hem dizgi ve baskı evi, hem de yaygın yönetim yeri olarak kullanıyor. Ekvatorlu karısı, emekleri karşılığında işe ortak olan çoğu Üçüncü Dünya ülkelerinden göçen yardımcıları ve çocuklarıyla birlikte yaşıyor, yeryüzünün tüm insanlarını kucaklayan otoriteye karşı, ezilen kişileri - katmanları tanıtan yayınlar yapıyor. Ölünceye kadar babası da dahildi bu **"aile ortaklığı"**na.

Vincent Böll ise, Ekvator'da azgelişmiş ülkelere destek sağlayan bir kuruma bağlı olarak mimarlık yapıyor.

(*) İzin belgesindeki sürenin son günü 2 mart.

Dünyanın çay bahçelerinde

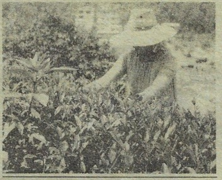

H. NAZIM

Çin'de, çay her şey

Özel bölümün yetkilisi Bayan **Chen Shiwen**'e göre, **"Dünyanın en büyük tek çay ihracatçısı olduğu 1886 yılında Çin'in dışsatımı 134.000 tondu"**. 1983 yılında, hemen bir yüzyıl sonra Çin, çay dışsatımında da aynı düzeye ulaşabilmiştir. Dün üretimde olduğu gibi dışsatımda da dünya birincisi olan Çin, bugün üretimde Hindistan'ın ardından ikinci, dışsatımda ise Hindistan ve Sri Lanka'nın ardından üçüncü sırada yer alıyor. Dünya dışsatımında payı % 13. Bununla birlikte Çin, çay konusunda tarihsel, sosyal, ekonomik ve kültürel ağırlığıyla iddiasını sürdürüyor. Şarap, Fransızlar için neyse, çay da Çinliler için o.

Çin, Hindistan ve Kenya'dan farklı olarak siyah çay-Çin'de kırmızı çay deniliyor ve yeşil çay üretiyor. Bu iki türün dışsatımındaki payı % 50 gibi önemli bir düzeyde. Yeşil çayda ise Çin, dünya dışsatımında tekel durumunda-dünya yeşil çay ticaretinde payı % 80.-Önde gelen dört yeşil çay alıcısı ülke Pakistan, Fas, Tunus ve Çay'ın Mekkesi İngiltere.

Fransa'ya satılan yeşil çayın miktarı 2000 ton dolayında. Çin'in yeşil, siyah ve kokulu (Yasemin ve diğer çiçekler), yarı fermante Oolong (Siyah Dragon) çaylarının alıcıları arasında Hong Kong ABD, Afganistan, Polonya ve Sovyetler Birliği yer alıyor.

Çin'in çay dışsatımı Batılıların, özellikle İngilizlerin Uzakdoğu'ya gelmelerinden çok önceleri başlamış. İngilizlerin çay modasını Avrupa'ya yaymalarından önce Tang hanedanı döneminde (618-907) çay ilk kez Japonya'ya sokulmuş. Fujiam'daki Kuanzu ve Kisamen (Amoy) kıyı kentleri o tarihlerde Asya'nın diğer ülkelerine çay dışsatımının önde gelen liman kentleriydi. "The" ya da "Tea" sözcüğü. İşte bu Minnan eyaletinin ağzından kaynaklanıyor. Mandarinlerin dilinde "cha" (ça) denilen çaya, Minnan ağzında "Te" deniliyor.

Çin'de çay dışsatımı, ülke ticaretinde bin yıldır çok önemli bir yere sahip. İngiltere'nin yoğun taleplerinden sonra, çayın önemi daha da artıyor. Çin'den çay ve porselen alımına döviz yetiştirmekte güçlük çeken İngiltere, çözüm olarak bir yandan Hindistan ve Seylan gibi kolonilerinde çay üretimine girişirken, öbür yandan da Çin'e afyon satışını hızlandırma yolunu seçiyor. Böylece Çin'e afyon sokulması ve bu işin kaçakçılığı doğmuş oluyor.

1950'den 1983'e Çin'in çay üretimi 65.000 tondan 430.000 tona ulaşarak yaklaşık yedi katı artış gösteriyor. Çay ekim alanlarının yüzölçümleri de aynı dönem için, yedi kat artarak, 2.51 milyon mü'den 16 milyon mü'ye ulaşıyor (1 mü, 15 hektar dolayında).

Bayan Chen'e göre Çin'de nüfusun hemen onda biri, yani yüz milyona yakın insan, çay üretimi ve ticaretiyle doğrudan ya da dolaylı olarak ilgili. Ama özellikle yağmurların azdığı logfing zamanı (canavar kuyusu) yeterli sayıda çay toplayıcısı bulmak sanıldığı kadar kolay olmuyor.

Çin'de çay herhangi bir üründen çok 4 bin yıllık bir yaşam biçiminin öğesi sayılıyor. Bay **Zang**'ın televizyondaki çayla ilgili programını milyonlarca Çinli bıkıp usanmadan izliyor.

Gene Zang'a göre efsanevi imparator Şenong'un döneminde Çin'de yüze yakın "bitki" biliniyordu. **"Hua Dağı'nın güneyindeki ülke"**-Hua Yang Guo Zhi-adlı esere bakılırsa, çay milattan önce 1066 yılında askeri bir harekâttan sonra Kral Zhu'ya Şisvan ve Yunnan eyaletlerinden getirilmişti.

Şisvan'da çay ticaretine ilişkin ilk belge ise Batıdaki Han hanedanına dayanıyor. (Milattan önce 206-23). Çayın imparatorluğun resmi içeceği haline gelmesi ise Tang hanedanı dönemine rastlıyor. Çay içme yaygınlaşırken, bir yandan da çay içiminin araç ve gereçleri de, özellikle estetik açıdan gelişiyor. 780 yılında LU YU tarafından yazılan Cha Jing kitabı, bugün de çay sevenlerin kutsal kitabı sayılıyor. Song hanedanından imparator Huizog, son derecede kötü bir politikacı olmasına karşın, çay konusunda büyük bir bilim adamı olarak görülüyordu.

Kendi adını taşıyan çaydanlıklarıyla da ünlü ozan Su Tongpo, bir başka ozana şöyle sesleniyordu: "İmparator Wei'nin sihirli ilaçlarına hiç gerek yok. Önce biz Lu Tong'un çayından yedi kâse içelim."

Çin'de çay evde olduğu gibi "Cha Guar" denilen çayhanelerde içiliyordu. Kültür devrimi sırasında ortadan kalkan çayhaneler, Pekinli romancı Lao She'nin eserlerinde ayrıntılı biçimde anlatılır.

Çin'de çay dışsatımı, ülke ticaretinde bin yıldır çok önemli bir yere sahip. İngiltere'nin yoğun taleplerinden sonra, çayın önemi daha da artıyor. Çin'den çay ve porselen alımına döviz yetiştirmekte güçlük çeken İngiltere, çözüm olarak bir yandan Hindistan ve Seylan gibi kolonilerinde çay üretimine girişirken, öbür yandan da Çin'e afyon satışını hızlandırma yolunu seçiyor. Böylece Çin'e afyon sokulması ve bu işin kaçakçılığı doğmuş oluyor.

Çay aynı zamanda ilaç olarak da kullanılıyor. Bay Zang, çayın şifa verici niteliklerini şöyle sıralıyor: Polyfendik bileşikler, kafein, thein gibi alkoloidler, A, B, C vitaminleri (özellikle yeşil çayda), aromatik esanslar, besleyici elemanlar da son derece zengin. Sinir sistemi üzerinde de etkili olan çayın, yağlı besinleri eritme, hazmı kolaylaştırma, damarları güçlendirme, sarhoşluğu giderme gibi yararları da var.

Çin, Japon ve Sovyet uzmanlarının savlarına bakılırsa, çok çay içenler belli ölçüler içinde de olsa radyasyonun etkilerinden kendilerini daha çok koruyabiliyorlar.

Öte yandan yeşil, kokulu ya da oolong çayını İngilizlerin şeker ve sütle karıştırmak adetinde oldukları çayla karıştırmamak gerekiyor. Çin çayı hafifliği ve tazeliğiyle ünlü. Bunların da, tıpkı şarap gibi ürün yılları var. Tiryakiler, iyi çayın yarım kilosuna bir aylık ücretlerinden fazlasını ödemekten çekinmiyorlar. (100 Yuan = 20.000 TL.)

Bu soylu çayları daha çok tiryakiler, zenginler, yüksek bürokratlar ve yabancılar tüketiyor. Sarı Nehir'in güneyinde insanlar sıradan yeşil çay içiyorlar. Kuzeyde ise yasemin kokulu çaylar ya da "kai sui" denilen "kaynar su" içiliyor. Yoksul köylüler, sürekli tahıl çorbası içtiklerinden çaya pek yanaşmıyorlar.

Kişi başına yılda yarım kilo tüketilen çayın, 2000 yılında bir katı artacağı sanılıyor. Çin, çay ticaretinde önümüzdeki yıllarda da başa güreşmeye hazırlanıyor. Bu alanda sonsuz olanaklara sahip bulunduğu genellikle teslim edilen bir gerçek.

İncelikli, geleneklere sıkı sıkıya bağlı Japonlar için çay, herhangi bir içecekten çok öte bir şey. Japonya'da çay başlıbaşına bir kültür, bir dinsel tören. Bu, tabii sadece ülkede yetişen yeşil ve acı çay "o-cha" için geçerli. Yabancı ülkelerden ithal edilen kokulu siyah çay, "ko-cha" için böyle birşey söz konusu değil. Yeşil çayın hazırlanışı ve içilmesi sırasında her türlü gösteriştten arınmış soylu jest ve davranışlar, Japon ruhunun en iyi ve güzel yanlarının özetlenmesine yönelik. Seçkin Japonlar için çayın hazırlanış biçimi başlıbaşına bir felsefe, bilgeliğe giden bir yol niteliğinde.

Zen Budizminin "bir lokma, bir hırka" türündeki sert karakterini özümleyen "çay sanatı" chado'nun amacı, ruhun barışa kavuşması. Turistlerin de çok ilgisini çeken bu tören, çoğu kültürel ve dinsel öğeler gibi, Çin'den kaynaklanıyor. Ancak bunlar, yüzyıllardan bu yana bütünüyle Japon yaşam biçimiyle kaynaşmış durumda. Japon adalarına çayın Sog hanedanı döneminde geldiği sanılıyor. Din adamlarının, uzun dua gecelerinde, uyumamak için, tıpkı çeşitli hastalıkların tedavisinde olduğu gibi, çay içtikleri biliniyor. Çay, Japonya'ya budist rahipler tarafından 9. yüzyılda getirilmiş. Gösterişten arındırılarak incelikli ve rituel haline getirilen ve dinsel bir kimliğe bürünen çay hazırlama ve içme, tıpkı ünlü NO tiyatrosu gibi, daha çok ruhban sınıfı ve soylular arasında yaygınlaşmış. 16. yüzyılda çay sanatı dört ana ilke olarak saptanmış: **Uyum, saygı, saflık ve ruhun barışa kavuşması.**

Sözü edilen ana ilkeler, tıpkı çay hazırlanışında kullanılan araç-gereç hazırlanışta ve içimdeki incelikli jest ve davranışlar, dünden bugüne hemen hiç değişmemiş. Karışımı (harman) yüzyılların kıskançlıkla korunan gizlerini taşıyan acı yeşil çay harmanları da, yukarıda sözü edilen hazırlanış ve içim ritueli gibi, bugün de aynen korunmuş.

Japonya'da genel olarak şekersiz yeşil çay içiliyor. Yeşil çayın, bitki türü açısından ayrı bir özelliği yok. Hazırlanışı da, oldukça basit. Çay yaprağı, taze olarak toplandıktan sonra, hafifçe kavruluyor. Siyah çaydan tek farkı fermantasyon işleminden geçirilmemesi.

6 Ağustos 1945: "Patlayan Işık" Hiroşima'da 300 binden fazla insanı yok etti

Ve bir gün güneş iki kez doğdu.

6 Ağustos 1945 günü yüzbinlerce Japon için güneş iki kez göründü. İkincisi gözleri kör eden ve ardından önüne çıkan her şeyi yakıp yıkan ve alev püskürten bir ışıktı. Olayın tanıkları için gördüklerini anlatacak bir kelime yoktu. En azından onlar bilmiyordu. **"Pika don"** dediler. Yani **"patlayan ışık"**. 300 binden fazla insan, çoluklu çocuklu, ihtiyar, kadın, hayal edilmesi bile zor acılar içinde kıvranarak öldü. Yüzbinlercesi sakat kaldı, sakat doğdu, acılı bir geleceğe mahkûm oldu.

"Patlayan ışık" milyonlarca insanın gözünde Tanrının, insanların üzerine yüklediği bir lânet oldu. Yedi yaşındaki çocukların geceleri kâbus görmesine, ABD Başkanına **"Ölmek istemiyorum,"** diyen mektuplar yazmalarına yol açtı.

"Kavamato'nun okulu patlamanın merkezinden sadece 800 metre ötedeydi. Sınıf arkadaşlarının üçte biri sıralarının üzerinde otururken, patlama anında ölmüştü. Hayatta kalanların bir bölümü ağlıyor ve **'anacığım'** diye inliyordu. Diğerleri birbirlerini yüreklendirmek için ve dışarıdakilere yaşadıklarına ilişkin bir işaret vermek amacıyla okul marşlarını söylemeye başladılar.

"Sonra şarkı sesi ve inlemeler zayıfladı. Sınıf arkadaşlarım bir bir ölüyordu." (...)

Kavamato için 6 Ağustos 1945 sabahı böyle başladı. Yoşitaka Kavamato bugün 53 yaşında. Ufak tefek, sağlam yapılı, mavi ya da kahverengi takım elbise içinde resmi görünüşlü, telaşlı hareket eden biri. 40 yıl öncesini anlattığı zaman 13 yaşındaki bir çocuk gibi birden ayağa fırlayıp hazırol duruşuna geçiyor ve başı dik, gözleri ileriye yönelik, o zamanın okul şarkısını söylüyor:

"Yağmur aklar yağdırıyor Hiroşima akşamına karşı.

Kavamato'nun okulu patlamanın merkezinden sadece 800 metre ötedeydi. Sınıf arkadaşlarının üçte biri sıralarının üzerinde otururken, patlama anında ölmüştü. Hayatta kalanların bir bölümü ağlıyor, 'anacığım' diye inliyordu.

Renkleri soluyor çiçeklerin, aşmışlar doruğunu parlaklığın.
Bahar geçiyor.
Ama biz kararlıyız, refah hayallerimiz tükenmiyor." (Time, 29 Temmuz 1985). Kavamato iki yıldır "Hiroşima Barış Müzesi"nin Müdürü. "Hibakuşa", yani atom bombası gazilerinden biri olduğunu ancak o zamandan beri herkesin önünde söylüyor. Ondan önce de o günlerin anılarını hiç anlatmamış.

Bir rahibin oğlu olan **Leslie Groves,** iki gün sonra günlüğüne şunları yazıyor: **"Patlamanın şiddetli ve uzun süreli, dehşet verici gürültüsü, biz küçük yaratıkların Tanrı'ya karşı küfre saptığımıza ilişkin bir uyarıdır, çünkü şimdiye kadar kadir-i mutlak olanın tekelindeki güçlerle oynamaya cüret ettik."** Koyu dindar bir Katoliğin kaleminde çok normal bu sözler. Ama Leslie Groves sadece Katolik bir general değil, bu "küfür"ü gerçekleştirmekle görevli teknisyenlerin başındaki komutan. Yani bu işin sorumlusu.

Bu işin başka sorumluları da var: **Albert Einstein** örneğin. 1942 yılında Başkan **Roosevelt**'e yazdığı bir mektupta, Almanların **"son derece güçlü yeni tip bir bomba"** yapabileceği uyarısında bulunuyordu. Sonra **Robert Oppenheimer** vardı. Faşistlerin bombayı herkesten önce yapmaları ihtimalini yüreğinde bir kâbus gibi taşıyarak Los Alamos'taki projeyi yönetmişti. Bu işteki teorisyenliği ve atom bombasının yapımını teknik bir sorun haline getiren teorik çözümlemeleriyle Oppenheimer'e atom bombasının "babası" unvanı verildi.

Atom bombasının yapımına girişen bilim adamlarının önemlice bir bölümü hiç de silah yapmayı seven insanlar değildi. Hele daha sonra **"Hidrojen bombasının babası"** unvanıyla uluslararası silahlanmanın yeni stratejilerinin tartışıldığı yerlerde boy gösteren **Edward Teller'e** hiç benzemiyorlardı.

Atom bombasının yapılmasına varan bilimsel gelişmeler son derece teorikti ve İkinci Dünya Savaşı'nın son yıllarına kadar kimse bunun bir silah olabileceğini aklına getirmemişti. Elbette atom bombasının öyküsüne Albert Einstein'den başlamak gerek. **'Hızla aşağı düşen bir asansördeki insanlar kendilerinin aşağı hareket ettiğini mi, yoksa dünyanın hızla yukarı doğru yükseldiğini mi düşünmelidir'** gibi birçoklarına çocukça görünecek bir sorudan hareket eden Einstein'in soyut zekâ oyunları çok önemli bir formüle dönüştü. Einstein tüm evrenin hareket halinde olduğundan hareketle hareket kavramının göreceliğini bulmuştu. Oradan da zaman kavramının tek ölçüsü ışık olabileceğinden, ama ışık hızı hiç değişmediğinden, zamanın göreceliğine varmıştı. Buradan da, ışık hızıyla hareket eden bir cismin kütlesinin bulunmayacağı, dolayısıyla bu cismin salt enerjiye dönüşeceği tespitine varmıştı. Bütün bu tespitlerden de bir maddenin tümüyle yok olması halinde, üreteceği enerjiyi hesaplamıştı. Bugün aklına güvenen herhangi bir lise öğrencisinin baştaki önermelerden yola çıkarak ulaşmakta fazlaca güçlük çekmeyeceği bu formül **E:mc²** idi. Yani bir gram madde C'nin karesiyle (330.000 x 330.000) çarpılıyor ve bir gram madde, yaklaşık 300 bin kilovatsaatlik enerjiye dönüşüyor.

Buraya kadar hepsi bir beyin cimnastiğiydi.

1939 Almanyası'nda **Otto Hahn** adlı bir kimyacı uranyum metalini nötron bombardımanına tuttuğu zaman garip bir şeyler oluyor. Hidrojenin 238 katı ağırlığındaki uranyum atomları kayboluyor, ortada 116 ağırlığındaki baryum atomları kalıyor. Atom bombasına giden yolu bir Alman kimyacının deneyi açmıştı, çünkü uranyum atomu parçalanmış, baryum atomları üretilmişti. Oysa Hahn bunu anlamadı. O hâlâ atomun parçalanamayacağını sanıyordu.

Deney raporunun bir kopyasını, Yahudi asıllı olduğu için İsveç'e kaçmış olan eski yardımcısı **Lise Meitner'e** gönderdi. Einstein'ın bir zamanlar **"Bizim Madam Curie'miz"** adını taktığı Meitner 60 yaşında gittiği sürgünde sırrı çözüyor: Atom parçalanmıştı. Ama 238'i ikiye bölünce 119

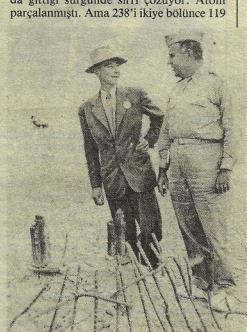

OLAY YERİ — Atom bombası yapımının akad beyni Oppenheimer ve askeri denetmen Grov

çıkar. 116 ağırlığındaki baryum nereden çıkıyordu. Bunu da Meitner, Einstein'ın yukarıdaki formülüne göre çözüyordu. 3 hidrojen ağırlığındaki bir atom parçası enerjiye dönüşmüştü. Meitner bunun bir silah olabileceğini aklından bile geçirmemişti, ama bu silaha giden yolu o açmıştı.

Sonradan Hiroşima'ya atılan bombanın, türünün tek temsilcisi olacağı ortaya çıktı. Çünkü uranyumun gücü azdı ve aslında Hiroşima'daki patlamanın bu denli etkili olması kısmen tesadüf eseriydi. Yani arıza yapıp Hiroşima kent merkezinde bir çukur açmakla yetinmesi de mümkündü. Sonradan plutonyum gibi, atom bombasını daha garantili kılan bir maddeye yönelindi.

Buna karşılık Robert Oppenheimer yönetimindeki ekip ilk zincirleme atom parçalanmasını gerçekleştirdiğinde sonucun ne olacağını gayet iyi biliyordu. Tek düşünceleri, bu korkunç silahın önce faşistler tarafından kullanılmasını önlemekti. İçlerinde birçoğu faşizmden kaçmıştı.

Bomba programının vazgeçilmez isimlerinden biri olan **Eugene Wigner**, Macar asıllı ve 1942'de projeye çağrıldığı zaman güvenlik görevlilerine parmak izini vermeyi reddediyor. Çünkü Almanların savaşı kazanacağına inanıyor ve Almanların zaferinden sonra onların emrine girmek zorunda kalma tehlikesinden korkuyor. Parmak izi onların eline geçecek olsa, sahte kimlikle kaçmasına imkân kalmayacak.

Yine Alman işgalinden kaçmış sürgünlerden biri olan nükleer fizikçi **Leo Szilard** (o da Macar) 26 Mayıs 1942'de Başkan Roosevelt'in bilim danışmanı **Vannevar Bush**'a şu mektubu yazıyor: **"Kimse Alman bombalarının Amerikan kentlerini haritadan silmeye başlamasından önce bu işi tamamlayabileceğimizi söyleyemez."**

Sonradan Hiroşima'ya atılan bombanın, türünün tek temsilcisi olacağı ortaya çıktı. Çünkü uranyumun gücü azdı ve aslında Hiroşima'daki patlamanın bu denli etkili olması kısmen tesadüf eseriydi. Yani arıza yapıp Hiroşima kent merkezinde bir çukur açmakla yetinmesi de mümkündü. Sonradan plutonyum gibi atom bombasını daha garantili kılan bir maddeye yönelindi.

Aslında Almanya o sırada atom bombası yapmakta on yıldan fazla ötedeydi. Ama 1943'te Hitler'in Belçika'daki uranyum madenlerinden uranyum getirtilmesini emrettiği haberi Amerikan çabalarını hızlandırdı.

Bu konuda Japonlar Almanlardan ileriydeydi. 1941'de başlayan bir projede Japonya'nın Oppenheimer'i **Yoşio Nişina** atom bombası üzerinde çalışıyordu. Ancak Japon bilim adamlarının askeri rejimleriyle arası hiç iyi değildi. Nişina'nın yardımcısı **Hidetake Kakihana**, çoğu meslektaşının işi kasıtlı olarak yavaşlattığını söylüyor. Kakihana işin başından beri Amerikalıların bu işi daha önce bitireceğine inanmış. Dediğine göre kendileri bombayı yapsaydı, hükümetlerinin bombayı ilk fırsatta teredüt etmeden kullanacağından emindi. Oysa Amerikalıların bir gösteri denemesi yapmakla yetineceğini düşünüyordu. Yanıldı.

1 Aralık 1942'yi 2 aralığa bağlayan gece Chicago'daki nükleer araştırma merkezinde Profesör **Enrico Fermi** ve yardımcıları küçük bir miktar uranyum ile zincirleme tepkime deneyine hazırlanıyorlardı. Yaptıkları hesaba göre 57. grafit tabakasını da kullanınca zincirleme tepkime için gerekli katalizatör miktarına ulaşmış olacaklardı. Nötronların kendi başlarına harekete geçip atomları bölmeye başlamasını önlemek için kadmium levhalarıyla nötronları izole etmişlerdi. Levhaları tek tek aradan çektiler. Son levheyle gelince yaptıkları ölçüm, bu levha da aradan çekilince zincirleme tepkiminin meydana geleceğini gösterdi.

Ertesi gün büyük deney başladı. Atom çağının ilk tanıkları hiçbir şey görmedi. Sadece radyasyon sayacının tıktaklarının hızlandığını duydular. Sonra Fermi, yemek saatinin geldiğini söyleyip nötron jeneratörünü kapattı ve herkes yemeğe gitti. Yemekten sonra da geri döndüler ve sayaçtan gelen tıktakların kritik noktaya geldiğini

Kavamato 11 yaşındayken

öğrendiler. Hepsi buydu. Saniyede şu kadar tıktak, bu modele göre yapılacak bir bombanın çalışacağını gösteriyordu.

Agnew, o zamandan kalma bir konuşmanın teyp bandını saklamaya devam ediyor. O sırada bu deneyin hangi amaca hizmet edeceğini ancak tahmin edebiliyordu. Her şey gizliydi. Söz konusu teyp bandında Enrico Fermi, gizlilik kurallarının ilk olarak bilim adamları tarafından ortaya konduğunu söylüyordu. Yani askerlerden önce kendileri gizlemişti her şeyi. Hatta Yale Üniversitesinden bir uzmanı gizlilik kurallarını geliştirmesi için kendisi çağırmıştı. Agnew'in deyişiyle bu uzman gizlilik konusunda **"tam bir paranoyak, hem de birinci sınıf"** idi.

Fermi'nin karısı Yahudiydi. Ekiptekilerin birçoğu Yahudiydi. Ve bu da Almanlara karşı savaşta işe yarayacak bu bomba konusunda acele etmelerinin nedenlerinden biriydi. Agnew şöyle diyor:

"İnsanların anlamadığı, Almanlardan duyduğumuz korku içinde, dehşet içinde ölümden kaçar gibi çalıştığımızdır. En önemlisi, kendini besleyen bir zincirleme tepkimeyi Almanlardan önce gerçekleştirmekti. İşin içindekilerin hepsi, Leo Szilard, John von Neumann, hepsi resmen kendilerini oradan kaçıran tekneden yeni inmişti. Fermi'nin karısı Yahudiydi. Ötekiler Yahudiydi. Bu yüzden kaçmışlardı. Ama oradaki meslektaşları orada kalmıştı ve bir zincirleme tepkime üzerinde çalışıyorduk. Ağır baskı altındaydık."

Bilim adamlarıyla askerler arasındaki ittifak Fermi'nin zincirleme tepkime deneyi sırasında başladı. 1930'larda henüz bir bilim yazarı olan Watson Davis bilim adamlarını uyarıyordu: **"Günümüzde bilim dünyasının önündeki en önemli sorun kanserin tedavisi, yeni bir enerji türünün keşfi ya da başka bir tekil başarı değil. Sorun şu: Bilim, özgürlüğünü nasıl koruyabilir ve barışçı ve verimli bir uygarlığın korunmasına nasıl yardımcı olabilir? "**

Bomba üzerinde çalışıldığı sırada Pasifik'teki dillere destan savaşların veren ünlü Amerikan kahramanı General **Douglas Mac Arthur** bile atom bombası projesini bilmiyordu. Başkan dışında bunu bilen az sayıdaki askerlerden biri **"Manhattan projesi"**nin genel denetmeni General **Groves** idi. Ama bilim adamları bu ittifakı askerlerle değil, savaşla yapmıştı. Oppenheimer bu işbirliğini geçici sayıyordu ve emrinde çalışan kişilerin sivil kalması, yani doğrudan ordunun emrine alınmaması için gerektiğinde en yüksek makamlarla çatışıyordu.

Oysa Los Alamos'taki teknisyenler 500 ile 750 dolar arasındaki aylıklarıyla çok daha iyi durumdaydı. Agnew, beş arkadaşıyla şikâyete gitti. O teknisyenler basit işler yapıyorlardı ve araştırmacılar bu tür işleri deneyler sırasında gerektiği zaman kendileri de yapabiliyordu. "Oppie"nin cevabı ikna ediciydi: **"Aranızdaki fark, siz ne yaptığınızı biliyorsunuz. Teknisyenler bilmiyor."** Ve onları öylece bırakıp gitti.

Nükleer fizikçi **Larry Johnston** işe 1944'te girdi. O sırada Los Alamos'taki laboratuvar artık bir bomba fabrikasına dönüşmek üzereydi. Bomba hazırdı. Sıra iyi çalışacak bir fünyeye gelmişti. Bu işi Johnston yaptı. Bu işi yaparken içi pek rahat değildi. Ama Almanların yenilgiye uğramalarına rağmen, savaş sürüyordu.

Johnston bombanın fünyesi üzerine çalışmaları boyunca her gece dua etti. Tanrı ona doğru yolu göstersin diye. Dindar bir Hıristiyandı. Gerçi Japonlara karşı düşmanlık duyuyordu. Çünkü yıllarca Çin'de yaşamıştı ve oradaki dostları Japon istilasıyla karşı karşıyaydı.

Ayrıca bir defada onbinlerce sivilin ölmesi bu savaşta sıradan bir olaydı. 1945 baharında Amerikan **"uçan kale"**leri, yani B-29'lardan oluşan filolar Tokyo'yu bombalamışsı ve çoğu sivil 100 binden fazla insanı öldürmüş, bir milyondan fazla insanın evini yıkmıştı.

Her gün onbinlerce insan ölüyordu. Johnston, vicdanını şöyle yatıştırdı: **"Atom bombası gerek Amerikalı, gerek Japon, öldüreceğinden çok daha fazlasını kurtaracaktı. Savaşı kısaltmakla..."**

16 Temmuz 1945'in New Mexico'da güneşin doğmasına yarım saat kala, yüzlerce kilometrelik bir çevrede milyonlarca insan farkında olmadan atom çağının provasına tanık oldular. Sanki güneş birdenbire tüm parlaklığıyla ortaya çıkmış ve yine ansızın batmış gibi oldu.

Deneyi 3 kilometre uzaktan sığınaklarından izlemiş olan bilim adamları patlamanın şiddetini önceden hesaplamıştı. Beklemedikleri birşey olmadı. Ancak dehşete kapıldılar. Chicago'da ilk zincirleme tepkimeyi gerçekleştirenler, yaratıkları canavar üzerindeki denetimi kaybetmekten korktu. Bombanın kullanılmasına karşı çıkan bir dilekçe elden ele dolaştırılıp imza toplandı. Oppenheimer ise kararlıydı. Bomba kullanılmak için yapılmıştı. Denemeyi yöneten **Ken Bainbridge**, deneme alanında Oppenheimer'e dönüp duygularını şöyle ifade etti: **"Şu andan itibaren hepimiz orospu çocuğuyuz."**

Hiroşima bombalandı. Ardından bir de plutonyumlu bomba yapıldı, o da Nagazaki'ye atıldı. Japonya teslim oldu. Bombayı yapanlardan oluşan bir heyet Hiro-

Hiroşima bombalandı. Ardından bir de plutonyumlu atom yapıldı, o da Nagazaki'ye atıldı. Japonya teslim oldu. Bombayı yapanlardan oluşan bir heyet Hiroşima'yı ziyaret etti. Duydukları, pişmanlık olmadı. Sadece üzüntü...

ANIT — "Dünyanın ilk nükleer bombası burada 16 Temmuz 1945'te patlatıldı."

ENOLA GAY'IN GÖZÜYLE — Hiroşima kenti bugün, bombanın bırakıldığı yükseklikten (600 metre) böyle görünüyor.

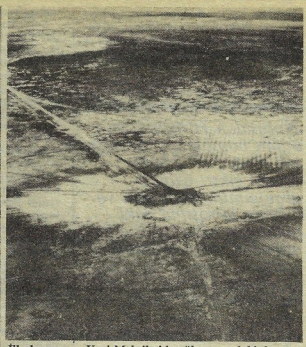

İlk deneme — Yeni Meksika'da çöl ortasındaki deneme alanında patlamadan kalan krater bugün de görülüyor.

şima'yı ziyaret etti. Duydukları, pişmanlık olmadı. Sadece üzüntü. Savaşta düşmanla karşılaşıp tetiğe ilk bastığı için hayatta kalan piyade erleriyle aynı duyguları tattılar.

Oppenheimer, Fermi ve Johnston gibileri savaşın sonunda üniversiteye döndü. Ama Nazileri ve Japonları yenmek amacıyla yaratılan canavar durmadan çoğaldı. Los Alamos'taki araştırma merkezi kaldı. Daha da büyüyüp Amerikan endüstrisinin temel araştırma kurumlarından biri oldu. Orada **Edward Teller** yönetiminde hidrojen bombası da yapıldı. Teller, gerektiğinde bombanın kullanılmasının kaçınılmaz olabileceğini düşünüyor. Oppenheimer ise o yıllarda hidrojen bombasının yapımına

Hiroşima'nın ruhu yaşıyor. Onu dünyamıza çağıranlar ne kadar karşı çıkarsa çıksın, milyonlarca insan ne kadar gösteri yaparsa yapsın, yeni bombalar üretilmeye devam ediliyor. Los Alamos'ta çalışanlar bu bombaların hiçbir zaman kullanılmayacağını söylüyor. Hatta arkadaşlarından birinin beresinin üzerinde bir barış işareti olduğunu da anlatıyorlar.

girmeyi reddetti. Ona kalsa atom bombası Nazi rejimiyle birlikte tarihe gömülmeliydi.

Projenin önemli beyinlerinden Nobel Ödülü sahibi **İ. Rabi** yakın zamanlarda atom bombasının eskilerinin bir buluşmasında şöyle konuştu: **"Bu gücü, onun ne olduğunu anlayamayan, ellerindekinin ne olduğunu bilebilecek sorumluluktan yoksun kişilerin eline verdik."**

Harold Agnew, Los Alamos'ta kalmıştı. O da Japonların Hiroşima'yı hak etmiş olduğunu, Pearl Harbour baskını ile Hiroşima'nın birbirinden ayrılamayacağını savundu.

HAYIR — Nüklere silahlara karşı çıkan milyonlarca insan arasında Hiroşima'nın yaratıcıları ve onların çocukları da var.

Nagazaki'ye atılan bombayı Hiroşima bombasından üstün kılan plutonyum üzerine araştırmasıyla günümüzdeki atom bombalarının yapılış tarzının babası sayılan **Philip Morrison**, plutonyum dolu çelik tüpü deney alanına kendisi taşımıştı. Şimdi zamanının çoğunu silahsızlanmadan yana yazılar yazmak ve bu yönde propaganda yapmakla geçiriyor.

Agnew ise yeni yeni bombaların yapımında görevli. **"Askeriye benden xyz bombaları istiyor, ben de en iyisini yapmaya çalışıyorum. İki megatonluk bir bomba istiyorlarsa 2 megatonluk yapıyorum. Bombanın kolay üretilebilir, güvenilir ve sağlam olması gerek."**

Hiroşima'nın ruhu yaşıyor. Onu dünyamıza çağıranlar ne kadar karşı çıkarsa çıksın, milyonlarca insan ne kadar gösteri yaparsa yapsın, yeni bombalar üretilmeye devam ediliyor. Los Alamos'ta çalışanlar bu bombaların hiçbir zaman kullanılmayacağını söylüyor. Hatta arkadaşlarından birinin beresinin üzerinde bir barış işareti olduğunu da anlatıyorlar.

Oppenheimer soğuk savaş döneminde hidrojen bombasının yapımına, böyle bir bombanın kullanılmasına karşı çıktığı için katılmayı reddetmişti. Atom bombasını yaparken ise bunun kullanılacağını biliyordu. Çünkü insan kullanmayacağı bir şeyi yapmaz.

Agnew, nükleer silahlara karşı çıkan gençlere kızıyor. **"Atom bombası eşitlik sağlıyor,"** diyor. **"Atom bombasıyla generaller de erler kadar ölüm tehlikesiyle burun buruna kalıyor. Bu yüzden savaş olmuyor. Gençler dikkat etsin. Ya politikacılar ellerine ok ve yay verip onları cepheye sürse? O zaman kendileri güvenlikte olduğu için onları cepheye sürerler. Biliyor musunuz nükleer savaştan korunmanın gerçek yolunu? Kararları verenler bombalardan söz ediyor sadece. Şu kadar megaton, bu kadar megaton. Ama bunlar onlar için bir şey ifade etmiyor. Bana kalsa her 5 yılda bir onların soyunmasını isterdim. Sonra Bayan Thatcher bikinisiyle, diğerleri daracık mayolarla bilmem kaç megatonluk bir bombanın patlatılmasını izlerdi. Şöyle bir 40 kilometre yakınında olsalar epey korkarlar. Patlamanın sesi ya da bulutun yüksekliği değil aslolan. Önemli olan sıcaklık. Sıcaklık gittikçe artar ve hepsi de ya biri hata yaparsa diye korkuya kapılır. Böyle bir olaydan sonra onların bombayı gerçekten kullanma ihtimali epey azalır."**

Hiroşima'ya giden ilk Türk yazarı Oktay Akbal:

Bir gün gelecek dünya dillerinde Barış'ın karşılığı "Hiroşima" olacak

1970, atom bombasının Hiroşima'ya atılışının yirmi beşinci yıldönümüydü. Oktay Akbal, o yıl çağrılı olarak Hiroşima'ya gitti. Bu kente giden ilk Türk yazarıydı. Hiroşima'da üç gün üç gece geçirdi Oktay Akbal. Çarpıcı izlenimler edindi, ürkütücü gözlemlerde bulundu. Dönüşünde, kendi deyişiyle "gördüklerini, duyduklarını, bildiklerini" Cumhuriyet'te yazdı: "Hiroşima'lar Olmasın".

1975, atom bombasının Hiroşima'ya atılışının otuzuncu yıldönümüydü. Dünyanın dört bir yöresinde törenler düzenlendi, gösteriler, yürüyüşler yapıldı, söylevler verildi. Oktay Akbal, "Hiroşima'lar Olmasın" dizisini koleksiyonlarda bırakmak istemedi. Üstelik, bir öykücü, bir romancı olmasına karşın, "kitap olmaya en çok hak kazanmış yapıtı" olarak görüyordu "Hiroşima'lar Olmasın"ı.

Oktay Akbal'ın on beş yıl önce Hiroşima'da gözlemledikleri, hüzünlü, ama coşkun bir duyarlılıkla dile getirdikleri, bugün de tüm insanlığın önünde uyarıcı bir belge olarak duruyor. Belki de o günlere oranla daha da önem kazanmış bir belge olarak. Çünkü Le Monde gazetesi yazarı Andre Fontaine'e göre, bugün bir milyon Hiroşima'yı yok edecek kadar çok bomba var depolarda... Biz şimdi Oktay Akbal'a kulak verelim...

Ders Almak İskeletlerden

İşte yanmış bir dil. Ağza sığmayacak kadar büyük yaralarla kalakalmış öyle. İşte bir albayın kılıcı eriyivermiş. İşte Kızılhaç hastanesinin bombalanmış hali, hastalarla, doktorlarla, hemşirelerle yok olmuş. Kokutaji tapınağı da yerle bir. İşte kadın şair **Shinoe Shoda**'nın yayımladığı şiir kitabı: 150 tane bastılmış. Bayan Shoda, 6 Ağustos 1945'te aldığı yaralar, acılar içinde 20 yıl daha yaşamış, 300 bin Budist duası yazmış el yazısıyla, 15 Haziran 1965'te kurtulamamış radyasyonun vücudundaki zehirinden... Bir şiir karşımızda, şöyle: **"Bu iskeletler bir ders vermiyor mu bize? İşte bir öğrenci kızın üniforması. Annesi anlatıyor: Sihirahami Tapınağı'nda dolaşıyordu sabah. Bomba patladığında ağır yaralandı. 8 ağustosta öldü."** Gömleği, pantolonu tanınmaz hale gelmiş. Hepsi, hepsi vitrinlerde, orada, Hiroşima'daki Barış Müzesi'nde...

Koridora çıktım. Başım dönüyordu. Kocaman bir balkon, bir pencere. Yemyeşil

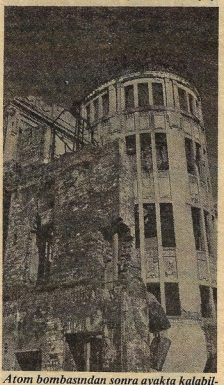

Atom bombasından sonra ayakta kalabilmiş tek yapı: Sanayi Sergisi Binası. Bugün "Barış Anıtı" olarak kullanılıyor.

bir park önüm sıra uzanıyor. Yer yer anıtlar, çeşme, kanapeler... Ortada "cenotaph" var. Japon stilinde bir anıt bu. Hiroşima ölüleri adına dikilmiş bir anıt-kabir, ama içinde kimse yok, boş bir mezar bu.

646 Kâğıt Turna

Sadako Sasaki... Hiroşimalı binlerce küçük kızdan biri. 1945'te iki yaşındaymış. Yaralanmamış, hastalanmamış. Okuluna gidiyormuş güzel güzel. Yıllar geçmiş. Sadako, kentinin her gün biraz daha düzeldiğini, yeni yapılar yapıldığını görmüş. On iki yaşındayken birden hastalanmış. Radyasyonun vücutta yarattığı onulmaz bir hastalıkmış bu. Doktorlar, uzmanlar incelemişler, kurtuluş olmadığını anlamışlar. On ikisindeki Sadako ölecek!.. Kendi de biliyor bunu! Ama bir Japon geleneğine göre, kâğıttan bin turna kuşu yapan kişinin dileği muhakkak gerçekleşir! Sadako'ya oyalanması için bu inancı veriyor çevresi. Mektuplar alıyor bu konuda. Sadako, hasta yatağında başlıyor kâğıttan turnalar yapmaya. Çok uğraştım, ben yapamadım o kuşları. Bir iki üç katlıyorsun, kıvırıyorsun, derken bir turna çıkıyor ortaya. Sadako günlerce uğraşmış, yüz, iki yüz, beş yüz, altı yüz, tam altı yüz kırk altı kâğıt turna yapmış. Onlar birbirine de bağlanıyor ince ipliklerle, metrelerce uzayan bir kuş dizisi çıkıyor ortaya. Sadako Sasaki bin turnayı tamamlayamamış. Bin turnayı yapabilseydi, kurtulacak mıydı ölümden? Kimbilir? On iki yaşındaki bir kızın, öleceğini bilerek, bin turnayı tamamlarsa ölümden kurtulacağını umarak, gece gündüz kâğıttan kuşlar yapması geliyor gözümün önüne. 646'ncının bitişi, 647'nciye başlayamamak ve çekip gitmek şu hem güzel, hem çirkin, hem yüce, hem aşağılık dünyadan...

On ikisindeki Sadako ölecek! Kendi de biliyor bunu! Ama bir Japon geleneğine göre, kâğıttan bir turna kuşu yapan kişinin dileği muhakkak gerçekleşir! Sadako'ya oyalanması için bu inancı veriyor çevresi. Sadako, hasta yatağında başlıyor kâğıttan turnalar yapmaya. Sadako günlerce uğraşmış, yüz, iki yüz, beş yüz, altı yüz, tam altı yüz kırk altı kâğıt turna yapmış. Sadako Sasaki bin turnayı tamamlayamamış. On iki yaşındaki bir kızın, öleceğini bilerek, bin turnayı tamamlarsa ölümden kurtulacağını umarak, gece gündüz kâğıttan kuşlar yapması geliyor gözümün önüne. 646'ncının bitişi, 647'nciye başlayamamak ve çekip gitmek şu hem güzel, hem çirkin, hem yüce, hem aşağılık dünyadan...

Şiir Yasaklanınca

Hep gizli, az sayıda basılmış şiir kitapları, dergiler. Elden ele geçerek, saklı saklı okunarak... Istırabı anlatmak yasak olursa, anlayın artık o ıstırabın korkunçluğunu! Oysa acıyı anlatmak, boşalmak, ferahlamaktır. Ama Amerikan işgal makamları istememişler bunu. Şiddetle izlemişler atom savaşının korkunçluğunu anlatan şiirleri. Ağustos 1961'de **Sankichi Togo**, "Atom Bombası Şiirleri"ni yayımlamış gizlice, topu topu beş yüz tane basarak. İşte bir tanesi:

"Babamı geri ver, anamı/ Dedemi, ninemi/ Kızlarımı, oğullarımı/ Geri ver/ Beni geri ver/ Geri ver insanlığı/ Bu yaşam sürdükçe, bu yaşam/ Hiç bitmeyecek olan/ Barışı geri ver."

Barışçı törenler de yasaklanmış o günlerde. 6 Ağustos 1950'de Barış Alanı'nda bir tören yapılmak istenmiş, ama işgal kuvvetleri yasaklamışlar. Sankichi Togo, şu küçük şiiriyle o günü ölümsüzleştirmiş: **"Bize doğru koşuyorlar/ Koşuyorlar bize doğru/ Oradan / Buradan/ Tabancası belinde/ Polis yürüyor üstümüze/ Altısında ağustosun/ Bin dokuz yüz ellide."**

Sisifos'un Çilesi

Dün Kızılhaç hastanesinin 1945'ten sonraki halini görmüştüm müzede. Yıkılmış, bütün hastalarıyla, doktorları, hemşireleriyle yerle bir olmuş. Hastanedeki ölü sayısı altı yüz. Bunun içinde doktorlar, hemşireler de var. Topyekün savaşta hasta, doktor, çocuk, ihtiyar dinleyen yok. Atarsın bombayı, çeker gidersin. Çeksin çileyi zavallı insanlar yıllarca yıllarca. Tıp bilimi o yaraları, o hastalıkları yok edeceğim, iyileştireceğim diye uğrasşın dursun. Ne garip şu insanoğlu! Hele bilim adamı adı verdiklerimiz! Bir yandan en kısa zamanda, en çok insanı nasıl öldürür, nasıl sakat bırakırız diye türlü çareler ararlar, çağdaş tekniğin cinayet alanında birbirinden üs-

Yaşamak gömülemez ki yeryüzüne... Gömüleceğini sananlar yanılırlar. Kendileridir gömülüp yok olacak olan. Yaşamak sürüp gider hep, insan tükenmez, insanın barışa, gerçek insanlığa, sahici uygarlığa, yararlı bilime, tekniğe, ölümsüz sanata karşı büyük aşkı, tutkusu da tükenmez. Bugün, yarın, daha öbür gün, ama er geç bir gün, insanoğlu "insanlığını" duyacak, "Hiroşima'lar olmasın" inancı, ülküsü bir kale gibi dikilip bu düşün, bu hayalin gerçekleşmesinde en büyük rolü oynayacak.

Babamı geri ver, anamı
Dedemi, ninemi
Kızlarımı, oğullarımı
Geri ver
Beni geri ver
Geri ver insanlığı
Bu yaşam sürdükçe, bu yaşam
Hiç bitmeyecek olan
Barışı geri ver

Sankichi Togo

Oktay Akbal, Atom bombası kurbanlarıyla.

Atomic-bomb Hastanesi Başhekimi Shigeto, atom bombasının yarattığı yıkıntı ve hastalıklarla ilgili açıklamalarda bulunuyor Oktay Akbal'a.

tün harikalarını yaratırlar, öte yandan da aynı bilim, insanlığı kurtarmak, tek bir insanın acısını hafifletmek için yıllarca didinir durur.

Barış Müzesi'ndeki kitaplıkta Hiroşima konusunda yazılmış, yayımlanmış tıbbi incelemeler bölümünü görmüştüm. Raflar dolusu eser! Radyoaktivite, radyasyon, keloid. Bir yandan yık, bir yandan yap. **Camus'nün "Sisifos Efsanesi"**ni hatırladım. Yıllarca uğraşa uğraşa bir insanlık, bir uygarlık yaratırız, yarattığımızı sanırız, sonra gene kendi elimizle kıyarız ona. Sonra yeni baştan...

Bile Bile mi?

1945'te Amerikalılar gücünü bile bile mi attılar Küçük Oğlan'ı? Evet, bile bile... Biliyorlardı bir anda koskoca bir kentin yok olacağını. Ama radyasyonun yıllar süren etkisini hesaplayamadıklarını sanmam. Savaşta indirilen her darbe, düşmanı hemen çökertmek içindir. O gün için, o an için... Düşmanlıklar yıllarca sürmez, savaşlar savaş bittikten sonra da aynı korkunç etkiyi göstermez. İlk denemeyi 16 Haziran 1945'te Los Alamos çölünde yaptı Amerikalılar. Atom bombasının korkunçluğunu anladılar, ama onun yıkıcı, yakıcı etkisini gördüler yalnız, radyasyon gücünü bilemediler. Böyle düşünmek istiyorum. Amerika savaşı bir an önce bitirmek, kazanmak, Japonlara diz çöktürmek istiyordu. Pearl Harbour baskınının öcünü almak, gücünü kabul ettirmek, askerlikçe, bilimce, teknikçe en güçlü, en büyük, en karşı konulmaz devlet olduğunu dosta düşmana ispat etmek... Ama bir bombayla bir kenti çeyrek yüzyıl ıstırap içinde yaşatmak istemiyorlardı herhalde. İnsan, insanlıktan çıkmalı bunu bile bile yapmışsa...

Ders Alan Kim?

Sanmayın ki, Hiroşima ve Nagazaki deneyleri bir ders oldu. Hayır. Amerika, Sovyet Rusya, İngiltere, Fransa, Çin irili ufaklı daha başka devletler hep bu silahın ardına düştü. Kim daha çok atom bombası depo ederse o denli güçlü saydı kendini. 1945'ten 1962'ye dek yapılan atom deneylerinin sayısı 238, atom gemileri, denizaltıları, füzeler, daha neler neler. İnsanoğlu bugün topyekün yok olma tehlikesi altında yaşıyor. Bir uçurumun kenarında, her an itilmek, yitip gitmek ihtimaliyle başbaşa... Buna alışmış olarak...

İnsan "İnsanlığını" Duyacaktır!

Yaşamak gömülemez ki, yeryüzüne... Gömüleceğini sananlar yanılırlar. Kendileridir gömülüp yok olacak olan. Yaşamak sürüp gider hep, insan tükenmez, insanın barışa, gerçek insanlığa, sahici uygarlığa, yararlı bilime, tekniğe, ölümsüz sanata karşı büyük aşkı, tutkusu da tükenmez. Bugün, yarın, daha öbür gün, ama er geç bir gün, insanoğlu "insanlığını" duyacak, **"Hiroşima'lar Olmasın"** inancı, ülküsü bir kale gibi dikilip bu düşün, bu hayalin gerçekleşmesinde en büyük rolü oynayacak. **"Hiroşima Sevgilim"**de kadın, "Sen, Hiroşima'sın," der sevdiği Japon erkeğine.

Bir gün gelecek, **"Barış"** sözcüğü ortadan kalkacak derim ben... Dünya dillerinde **"Barış"**ın karşılığı **"Hiroşima"** olacak. Belki de gerçek barış o zaman kurulacak. Dünya insanları Hiroşimalılar gibi "Barış insanı" olduğunda... Kinleri, düşmanlıkları silip attığında... Bir düş mü diyorsunuz, insanlık nice düşlerini gerçekleştirdi, bu en büyük düşü de bir gün gerçekleştirir, buna inanmalı. Hiroşima Belediye Başkanı Yamada'nın dediği gibi, "Çağımızda yaşayan herkesin görevi budur": Barış ülkütünün savaşçısı olmak, bu uğurda çarpışmak...

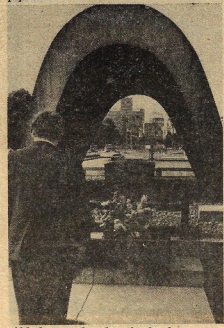

Akbal, atom bombası kurbanları anıtı önünde saygı duruşunda.

BUGÜNÜN GÖZÜYLE

İLBER ORTAYLI

Eski İstanbul ve deniz ulaşımı

17. yüzyılın İstanbul'unun tuhaf meşhurlarından bir Cevrî Çelebi vardı. Divan sahibi şairdi; İstanbul'da doğmuş, yaşamış ve ölmüştür. Ömründe Üsküdar'ı olsun görmemiş, çünkü kayık ve gemiye hiç binmezmiş. Galata'ya geçecek olsa atla veya yaya olarak Eyüp üzerinden Kâğıthane Deresini geçer, yani Haliç'in etrafından dolaşırmış. Şimdi İstanbullular ister istemez hepsi Cevrî Çelebi modasını izliyor. Sarıyer veya Arnavutköy'den Eminönü'ne kan ter içinde otobüslerle, Bakırköy'den Yenikapı veya Sirkeci'ye tıpası İstanbul halkı, bugün için Cevrî Çelebi'den daha da tuhaf bir görünümde. Üç tarafı sularla çevrili bir metropolün halkı; "İlle de karadan gideriz, suyla şaka olmaz" der gibidir.

İstanbul'un niçin ulaşım için denizden yararlanamadığının cevabı çok. Denizcilik, belki pek iyi bildiğimiz bir sanat değil, ama hiç bilmediğimiz de söyleyemeyiz. Uzun yüzyıllar Osmanlı ülkesinde gemicilik, gemi kaptanlığı tekin meslek sayılmazdı ve İstanbullular bile pek yakın zamanlara kadar deryayı sadece seyredierdi. Buna karşılık yer yer kurt denizciler yetiştiren bölgeler vardı. Askeri amaçlarla geliştirilen modern denizcilik eğitimi yanında, ilginçtir ki, sivil denizcilik öğreten özel kurumlara da rastlanıyor. Örneğin Sakız Adası'nda özel eğitim veren bir denizcilik okulu varmış. Okulu yönetip ders verenin Sakız Rumlarından biri olduğunu düşünmeyin, oranın Türklerinden **Alîçelebizade Mehmed Efendi** diye biriydi bu. 1850 Ağustosunda, Sakız Rumlarından Davi Orkarin diye biri Bab-ı Âli'ye bir dilekçe verip; Mehmed Efendi'nin babasının da adadaki gençlere denizcilik ve kaptanlık öğrettiğini, şimdi ailenin mali durumu iyi olmadığından okulu kapattığını, adalı gençlerin denizcilik öğrenmek için Avrupa ve Yunanistan'a gittiklerini, kendisine maaş bağlanıp rütbe verilirse padişahımız efendimiz sayesinde bu okulun yeniden çalışabileceğinden söz ediyordu. Bab-ı Âli gereken yardımı yapmış ve bir müddet sonra Mehmed Efendi eğitim için ne gibi bir öğretmen grubu kullanılması gerektiği konusunda rapor bile yazmıştı.

Geçen yüzyılda büyük şehir İstanbul'un deniz ulaşımı, kayıkçı ve mavnacıların elinden buharlı gemilere geçmekteydi. Tanzimat döneminin devlet adamları vapur işletmeciliğini yabancılara bırakmak niyetinde değillerdi. Daha 1844 şubatında Marmara'da İzmit, Gemlik ve Tekirdağ arasında Seyr-i bahri Boğaziçi'nde de "Eser-i hayır" adlı gemiler sefere çıkmıştı. O yıllarda henüz Osmanlı yolcu ve ticaret gemilerinin sularımızda gezinen Avrupa gemileriyle rekabet edebildiği söylenemez, ama bir süre sonra İstanbul'un sınırları içinde yabancı gemiler görülemez oldu. Aslında İstanbul, Boğaziçi ve Kadıköy arasında ilk yandan çarklılar işlemeye başladığında, kayıkçıları haklı bir telaş sarmıştı. Asırlardır ekmeğini İstanbul'un deniz ulaşımından sağlayanların bu korkusunu, o yıllarda İstanbul'da bulunan **"Lamartine;** "Her saat başı Hisar, Bebek, Büyükdere, Üsküdar ve Kadıköy'e yüzlerce yolcu taşıyan Türk, Avusturya ve İngiliz gemileri var. Kayıkçıların etten adaleleri, gemilerin çelik pistonlarıyla uzun süre rekabet edemeyecek. Yakında vapurlara ucuz mevki konunca, pazar ve dolmuş kayıklara da ortadan kalkacak" diye yazıyor. Kayıkçılar arasında yer yer başkaldırma, protesto ve engellemeler görüldü. 1850 yılı ortalarında hükümet; "Kanlıca tarafında çirkin hareketlerde bulunan kayıkçı taifesinin terbiyelerinin verilmesini" emrediyordu. Ardından İzmir'de de kayıkçılar zabt-ı rabt altına alınmışlar, yani terbiyeleri verilmişti. Kayıkçı esnafı, Boğaziçi ve Marmara trafiğinden dışlandıktan sonra iş, Avusturya, Rus ve İngiliz vapurlarının yolcu taşımasının engellemeye kalmıştı. İstanbul bölgesinin sınırlarında kabotaj hakkı yabancılardan alınıp Nisan 1851'de kurulan **Şirket-i Hayriye**'ye bırakıldı. Osmanlı devlet adamları ve bazı sarrafların ortak olduğu Şirket-i Hayriye, bu yıllarda başarılı atılımlar yapıyordu. Şirket, en alâsından "teşebbüs-ü şahsî" örneği bir kuruluştu. İstanbul şehir içi ulaşımının tekelini alan bu şirket **Fuad** ve **Cevdet** paşaların eseridir. Fuad ve Cevdet paşalar, birbirlerini hiç sevmezlerdi, ama iş başka, ahbaplık başka.. Böylece İstanbul'un ulaşımından birkaç yıl içinde sık Avusturya, Rus ve İngiliz vapurları çekilmek zorunda kaldılar. Zaten ecnebi vapurlar, başka nedenlerle de pek rahat bırakılmıyordu. 1850 yılı başında Kaptan Paşa; bir grup kadının Boğaziçi'ne işleyen Rus vapurlarında görüldüğünü, bu vapurlarda kadınlara mahsus kafesli bir mahal ayrılmayıp, tesettür ve hicaba riayet edilmediği için; kadınların çocuklarıyla bu vapurlara binmelerinin yakışık almayacağını ve yasaklanmasını emretti.

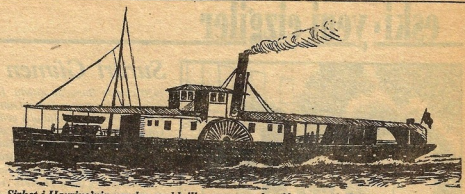

Şirket-i Hayriye'nin yandan çarklı ilk vapurlarından 13 numaralı Galata vapuru

Ardından, Boğaziçi'ne, tersaneden vapur işletildiği ve İslam kadınlarının ancak bu vapura binebileceği hatırlatılıyordu.

O yıllarda Arnavutköy, Rumelihisarı gibi semtlere iskeleler yaptırılıp, vapur işlemeye başladı. Ulaşım kolaylaşınca bu semtlerin nüfusu ve kentle ilişkileri arttı. Önceleri sadece balıkçıların, bostancılık ve bahçecilikle uğraşanların veya azledilmiş memurların çekildiği Boğaziçi semtlerine yavaş yavaş memurlar da yerleşmeye başladılar. Akşam şehirden kalkan vapur, önemlice Boğaz iskelelerine uğrayarak İstinye'ye ulaşır, geceyi orada geçirip sabah genie ayını yoldan yolcularını toplayıp dönerdi. Vapurla gelip gitmek, vapur sohbetleri uzak semtler halkının gündelik hayatında bir yenilikti. Yandan çarklıların hayata girmesiyle İstanbul folklor ve argosu da yeni renklerle bezendi.

Gemi kaptanları bayağı ilginç kişilerdi. Örneğin oturduğu yalıyı ustalıkla sıyırtarak geçirenler, hatta söylentiye göre bu arada evden uzatılan bir tepsi böreği içeri aldıranlar olurmuş.

Şirket-i Hayriye, Boğaziçi'nin yolcularını taşıya dursun, aynı yıllarda Tersane'de kurulan ve devlet şirketi diyeceğimiz "Fevaid-i Osmaniye" kumpanyası Marmara'ya yolcu taşımaya başlamıştı. Marmara, bu idare için bereketli bir deniz oldu. Gemilerinin sayısı on yıl içinde yirmiye ulaştı. Bu idarenin unvanı sonradan değişti, "İdare-i Mahsusa-i Aziziye" oldu. Sultan Abdülaziz gemileri pek seven bir hükümdardı, ama denizci yetiştirme işine o kadar dikkat etmiş görünmüyor. Zamanla faaliyet alanı genişledi, yeni hatlar eklendi. Bu idarenin bazı gemilerinin ismi söyleydi; **Malakof** (Kırım savaşındaki zaferin anısına) **Medar-ı Fevaid**, sonra bir geminin ismi o zamanki uyanık bir Kayserili yönetici sayesinde konmuş gibidir; **Kayseri.. Selanik, Batum, Musul, Medaniye** gibi imparatorluk coğrafyasını yansıtan isimler yanında (çünkü Tuna ve Fırat üstünde de gemi işletiliyordu) tabii **Kılıç Ali, Hayrettin** gibi iki deniz kurdunu anlaştıranları da saymak gerekir.

Gemi kaptanları bayağı ilginç kişilerdi. Örneğin oturduğu yalıyı ustalıkla sıyırtarak geçirenler, hatta söylentiye göre bu arada evden uzatılan bir tepsi böreği içeri aldıranlar olurmuş.

Yakın zamanlara kadar Köprü'den Yeşilköy'e de püfür püfür vapurla gidip gelmek mümkündü. Banliyö treninde pişenlerin özleyeceği, niçin kaldırıldığını bilmediğimiz bir seferdir bu...

Geçen yüzyılda büyük şehir İstanbul'un deniz ulaşımı, kayıkçı ve mavnacıların elinden buharlı gemilere geçmekteydi. Tanzimat döneminin devlet adamları vapur işletmeciliğini yabancılara bırakmak niyetinde değillerdi. Daha 1844 şubatında Marmara'da İzmit, Gemlik ve Tekirdağ arasında "Seyr-i bahri" Boğaziçin'de de "Eser-i hayır" adlı gemiler sefere çıkmıştı.

27 numaralı araba vapuru Sahilbend (Resimler: BEHÇET CANTOK)

Şirket'i Hayriye'nin en küçük uskurlu gemisi 35 numaralı Işgüzar.

Üç çifte kayık

eski - yeni çizgiler

— Evladım, Emniyet Müdürlüğü burası mı?
— Hayır valide... Burası kız lisesi!...

Sururi Gümen

1920 yılında Bursa'da doğdu. İlk ve ortaöğrenimini doğduğu ilde tamamlayan Gümen, liseyi onuncu sınıfta bırakarak İstanbul'a geldi. Bir süre Devlet Güzel Sanatlar Akademisi'ne devam etti. İlk karikatürü 1933 yılında Karikatür dergisinde çıktı. Uzun süre gazete ve dergi ressamlığı yaptı. Kırmızı-Beyaz, Çocuk Sesi, Akbaba, Tasvir-i Efkar, Cumhuriyet, Çocuk Haftası, Yıldız, 1001 Roman, Ev-İş dergi ve gazetelerinde çalıştı. 1949 yılında Sedat Simavi'nin özendirmesiyle Hürriyet Gazetesi'nde günlük karikatürler çizmeye başladı. "Can Baba" adlı bir tip yarattı. Bir karikatür albümü yayımlandı. Sururi Gümen 22 yıl önce Amerika'ya yerleşmiştir.

arşiv konuşuyor

Dördüncü Dil Kurultayı

Dördüncü Türk Dil Kurultayı, Türk Dil Kurumunun koruyucu-Başkanı Reisicumhur İsmet İnönü'nün himayesi altında 10 Ağustos 1942'de toplanmış ve 12 Ağustos 1942 günü sona ermiştir. Kurultay Türk basını ve kamuoyunda büyük bir coşkuyla izlenmiş, Kurum Başkanı Maarif Vekili Hasan Ali Yücel başta olmak üzere büyük bir kalabalık Ata'nın muvakkat kabrine çelenk koymuşlardır.

Gazetemizin kurucusu ve Başyazarı Yunus Nadi, 10 Ağustos 1942 tarihli "Cumhuriyet" Gazetesindeki başyazısında "Atatürk devrimlerinin sürekli olarak geliştirildiğini görüyoruz ortaya çıkarılacak büyük binaya her gün bir iki taş ilave ederek işimizi sürdürüp gidiyoruz" diyordu. Yunus Nadi şöyle sürdürüyordu yazısını: "Gerçi bir milletin dili yapılmaz, o kendi hayatiyetiyle yaşar bir varlıktır ki tekamülünü kendi hamleleri içinde kendi yapar. Ancak Türk dili, dünya ölçüsünde medeniyeler kuran ve yayan kahraman Türk milletinin şan ve şeref dolu tarihi içinde şuurlu bir milli vicdana göre işlenmesine ancak şimdi zaman ve imkân bulunan hudutsuz denilecek zenginlikte bir elmas madenine benzer... İşte Türk Dil Kurumu böyle bir madenin işletücisi bir heyettir ki, muntazam ve metotlu çalışmalarıyla ortaya pırlantalar çıkarmaktadır."

Geniş Kapsamlı Af...

Geniş kapsamlı bir affın çıkması herkesçe bekleniyor. Özellikle hapishanelerden kurtulup sokağa kavuşan siyasetçiler afla oynanmamasını salık veriyorlar. Çünkü ikide bir affın çıkacağını söylemek ve affı çıkarmamak içerde yatanları ve dışarda yakınları olanları çılgına çeviriyor. Adalet Bakanlığı'nca geniş kapsamlı bir af tasarısının hazırlandığı söyleniyor. Affın kendi gibi tasarısını hazırlamak da bir siyaset işidir.

Her af konusu açıldığında Türkiye'nin 1974 affı ile bir yanılgıya düştüğünden yakınılıyor. 1974 affı bir yanılgı mıydı? 1974 affını iki partinin ortaklığı ile oluşan bir hükümet çıkarmak istemişti. Tasarı hazırlanmış, Meclise getirilmiş, ortaklardan biri kendine yakın olanların affı sağlandıktan sonra sıra öteki aflara geldiğinde yan çizmişti. Böylece af meclislerden yarım yamalak çıkmıştı. Anayasa Mahkemesi'ne başvuruldu, affın yanlışlığı onanldı. Yanılgı bunun neresindeydi?

Parti liderlerinden biri, *"Türkiye 1974'te hataya düştü, 1980 bunalımı yaşandı, militarizmin kucağına itildik"* diyor. 1980'de militarizmin kucağına itildiğimiz savını bir yana bırakalım. Acaba sadece 1980'de mi militarizmin kucağına itildik? 1971'de ülkeyi militarizmin kucağına kimler itti? Günün başbakanı kendisinin itmediğini söylüyor, oysa Muhsin Batur'un anılarında o günlere geliş bütün çıplaklığı ile açıktadır. Gençler mi, siyasetçiler mi, perde gerisinde pısıp bekleyenler mi? Sonra suçlar kimin üstüne yıkılmıştır?

1960 yılında ülkeyi militarizmin kucağına iten partinin yönetim kadrosu Yassıada Mahkemesinde siyasal suçlardan yargılanmıştır. Her biri siyasal suçlardan mahkûm olmuştur. Daha sonra bağışlanmaları için elden gelen yapılmıştır. Bir ülkeyi militarizmin kucağına itenler çıkabilir, ama gene de bağışlanır. Yassıada mahkûmları hem bağışlanmışlar, hem de yeniden siyasete atılmışlardır.

12 Eylül'e getirilişin sorumluluğunu sadece gençlerin üstüne yıkmak, perde gerisinde kalan sorumluları görmezlikten gelmek yanlıtıcı olur. 12 Eylül'e getirilişi sadece gençlik olaylarından kaynaklanmıyor. Araştırıldığında köklerinin çok derinlere bağlandığı görülüyor.

Türkiye gibi bir ülkeyi militarizmin kucağına gençlerin ittiğini söylemek, olayları hiç bilmemek ve geçmişten hiç haberi olmamak anlamına gelir. Biliyoruz ki, 'muhtıralar' gençlere değil, zamanın iktidar koltuğunda oturanlara verildi. Onlar üstlerine alınmadıkları zaman da ülke kendini militarizmin içinde buldu.

Bugün 12 Eylül'e getirilişin sıkıntısı tek başına gençlerin omzuna yüklenemez. Dün (yani 1960'ta) hapishaneleri dolduranlar yaşlıydı. Bugün gençlerdir. Gençler için hapishanedeki koşullar da ağırdır, dışardaki koşullar da ağırdır. İçerde ilkel, yetersiz, insanlık dışı koşullar altındalar. Dışarda, sınavların, yurtların, harçların, konan disiplinlerin ağır baskısı var.

Devlete karşı işlenen ve işlenmeyen suçlar bir terimdir. Bunun anlamını türlü deneylerden geçmiş olan siyasetçiler çok iyi bilirler. Hele ' ülkeyi gençlerin eylemleri militarizme itti' gibi bahaneler çok tartışma götürür. Gençlerin bağışlanmaması doğrultusunda sözler söylemek, konuyu gençler -ihtiyarlar catışmasına getirir ki, bu da hiç özlenmeyen bir davranıştır. Hele Zincirbozan tutuklularının, geçmişten ders alınamışcasına affa karşı konuşur görünmeleri hoşgörüyle bağdaşmaz.

Siyasette 'dün' olduğu gibi, 'bugün' ve 'yarın' her zaman olacaktır. Siyasetçiler, zamanın bu üç parçasından da sorumludurlar.

Anket Defteri

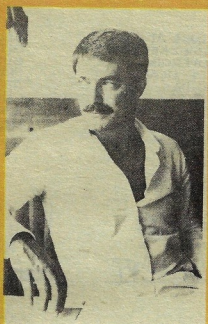

KADİR İNANIR

Sinema oyuncusu

1948 yılında Fatsa'da doğdu. Haydarpaşa Lisesi'nde okudu. İstanbul Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu'nu bitirdi. 1968 yılında bir gazetenin açtığı yarışmayla sinemaya girdi. 1973 yılında "**Utanç**" filmiyle Altın Koza ödülü aldı. Çeşitli gazete ve kurumların yaptığı yılın sanatçısı anketlerinde 30'u aşkın ödül kazandı. 110'un üstünde filmde başrol oynadı. Rol aldığı filmlerin bazıları: **Utanç, Askerin Dönüşü, Dönüş, Taksi Şoförü, Köprü, Deprem, Dilâ Hanım, İsyan, Derviş Bey, Kurban, Kırık Bir Aşk Hikâyesi, Selvi Boylum Al Yazmalım, Bir Yudum Sevgi.**

Sizce en büyük mutsuzluk nedir? *Saygı ve sevgi görmemek.*
Nerede yaşamak isterdiniz? *Sanatın en çok saygınlık kazandığı yerlerde.*
Sizce yeryüzünde gerçek mutluluk nedir? *Çağa sürekli yaklaşabilmek, üretken ve başarılı olmak.*
Hangi hataları bağışlardınız? *Her hatayı bağışlarım, yeter ki yinelenmesin.*
En sevdiğiniz tarihi kişilikler? *Atatürk, Troçki, İnönü, Yüzbaşı Selahattin.*
En sevdiğiniz yaşayan kadın kahramanlar? *Ayrım yapmaksızın hepsini.*
En sevdiğiniz besteci? *Selahattin Pınar, Beethowen.*
En sevdiğiniz ressam? *Bizim ressamlarımızın hepsi.*
Bir erkekte en çok hangi özelliklere değer verirsiniz? *Onurlu, üretken, güçlü olması.*
Bir kadında? *Kadınlığı yanında kültürünü de.*
En sevdiğiniz uğraş? *İşim başkasına zaman bırakmıyor.*
Kimin ya da kimlerin yerinde olmak isterdiniz? *Walesa'nın yerinde olmak isterdim.*
Başlıca karakter özelliğiniz? *Söylediğimi mutlaka yapmak.*
En büyük yanılgınız? *Önemli yanılgım olmadı.*
Mutluluk rüyanız? *Mutluluğu, rüyalar yerine uyanıkken, yaşarken bulmak isterim.*
Sizin için en büyük felaket ne olabilirdi? *Dünya savaşı ya da büyük afetler.*
Ne olmak isterdiniz? *Saygın bir politikacı.*
En sevdiğiniz renk? *Beyaz.*
En sevdiğiniz çiçek? *Ayrım yapmaksızın hepsini.*
En sevdiğiniz kuş? *Kanarya.*
En sevdiğiniz yazar? *Önce Kemal'ler, sonra yine bizimkiler.*
En sevdiğiniz şair? *Nazım Hikmet, Ahmet Arif, Özdemir Asaf ve hepsi.*
Yaşayan erkek kahramanlarınız? *Walesa.*
Tarihte en çok takdir ettiğiniz kadın kahramanlar? *Halide Edip Adıvar.*
En sevdiğiniz isimler? *Erdoğan.*
En nefret ettiğiniz şey? *Yalanın, sahtekârlığın ve rüşvetin prim aldığı bir dünya.*
Tarihte en nefret ettiğiniz kişiler? *Bütün diktatörler.*
Hayran olduğunuz askeri başarılar? *I. İnönü Zaferi.*
Hayranlık duyduğunuz reformlar? *İnsan Hakları Beyannamesi.*
Nasıl ölmeyi isterdiniz? *Acı çekmeden, yalnız kalmadan.*
Şu andaki ruh haliniz? *İşlerimin çokluğu ve önemi nedeniyle epeyce sinirli.*
Yaşam ilkeniz? *Her zaman saygın, güvenilir ve üretken olmak.*

Yoo! Herhangi bir hafta sonu değil... orhan ve naciye bir bebek bekliyor (erkek)... eli kulağında ve halledilmemiş bir sorun var: bebeğin adı.

kayınpeder savaşta ölen babasının adının konmasının şart olmadığını belirtti. sakın üzeleceğini sanmasınlarmış.

üniversite öğrencisi yeğen daha modern ve anlamlı bir isimden yana. kısaca diyor ki:

yenge de ilk nişanlısının adı olduğu için değil, sadece sevdiği bir isim olduğu için teoman'ı önerdi.

bu tartışmalar palazlanırken, bir köşede unutulan baba adayı hatırlandı. belki de anlaşmanın sağlanması için uygun bir öneri getirebilir:

fakat orhan yorgun görünüyor. hiç düşünmeden:

hastaneye giderken de tartışma sürüyor. belki de çocuğa iki ya da üç isim koyarlar. orhan bey. kemal nasıl?

ne kadar sıradan bir isiiim.. aa! naciye ratsızlanıyor galiba. çabuk... taksi... ambulans...

insanlar...

EVVEL ZAMAN İÇİNDE KALBUR SAMAN İÇİNDE BİR AT İLE BİR GÜVERCİN VARMIŞ ...

BU GÜVERCİNLE AT HİÇ GEÇİNEMEZMİŞ. ÇÜNKÜ GÜVERCİN YÜKSEKLERDE UÇAR AT DA AŞAĞIDA KİŞNERMİŞ ...

GEL ZAMAN, GİT ZAMAN GÜN GEÇMİŞ DEVRAN DÖNMÜŞ, AT KANAT TAKIP UÇMAYA. GÜVERCİN YERDE SÜRÜNÜP KİŞNEMEYE BAŞLAMIŞ ...

GÜVERCİN YERDE SÜRÜNÜP KİŞNEYE DURSUN BİZİM UÇAN ATIN İŞİ ZORMUŞ ...

UÇMASINA UÇUYORMUŞ DA BİR TÜRLÜ KONACAK YER BULAMIYOR MUŞ ...

ÇÜNKÜ O KOCAMAN MUHTEŞEM GÖVDESİYLE NEREYE KONSA TARUMAR EDECEĞİNİ ZANNEDERMİŞ ..

"BİR KONSAM „ DİYORMUŞ "ALTIMDA NE DAM KALIR, NE KÜMES, NE DE ARI KOVANI ... „.

PEKİ DEDE AT BÖYLE GÖKLERDE UÇTUĞUNA GÖRE BİZİM PADIŞAH NASIL OLUYOR DA ATI ALIP ÜSKÜDARA GEÇTİ ?.

EVLADIM AT ONU UÇMADAN ÖNCE ÜSKÜDARA GEÇİRMİŞTİ; ZATEN, ÇÜNKÜ ŞİMDİ UÇTUĞUNA BAKMA. BU AT ESKİDEN TRUVA ATI GİBİYDİ ...

SONRACIĞIMA EFENDİM ...

HANIM NE GARİP BİR MASAL DEĞİL Mİ ?.

EVET EPEY POLİTİKA KOKUYOR ...

İsmail Gülgeç 85'

İsmail Gülgeç